

آب گرفته است شهر یاریس را و خیلی بالا آمده است در این موقع هم لازمست اظهار تأسفی در مجلس بشامبر فرانسه نوشته شود .

ناصر الاسلام - در این موقع که این خسارات کلی با مالی آن مملکت وارد شده است خوبست دفتر اعانه باز کرده اعانه گرفته شود .

رئیس - ملاحظه بفرمائید خساراتی که تا بحال بایران وارد شده بدیست بلکه ما خودمان الان محتاج اعانه هستیم .

حسنعلی خان - این مسلم است که تمام افراد بشر در حقوق بشری از غنی و فقیر متساوی بحقوق هستند غنی بقدری که می تواند فقیر بقدری که می تواند لکن بر تمام دنیا امروز معلوم است که ما در چه درجه ای چیزی هستیم لکن این ملت نجیب می خواهد حیات خودش را اظهار نماید ولو اینکه هزار تومان بتواند اعانه بدهد بدیست بلکه اظهار حیات خودش را نموده است و بنده پیشنهاد میکنم که لازم است دفتر اعانه باز شود و هر قدر ممکنست اعانه بدهند .

تقی زاده - در پیشنهاد ما فقط اظهار تأسفی از طرف مجلس بیارلمان عثمانی را تصدیق می کنم برای اینکه روابط بین پارلمان عثمانی و ایران هست و روابط بین شامبر و این مجلس نیست از روزی که مجلس افتتاح شده است از شامبر به مجلس خبری نرسیده است در خصوص گرفتن اعانه فقط با اظهار نمی شود باید رأی گرفت آنهم لازم است از صدی هشتاد باردیبل بفرستند و صدی بیست بیاریس .

رئیس - لازم است عرض کنم در موقع افتتاح مجلس پارلمان فرانسه باز نبود و پس از افتتاح اول از طرف رئیس شامبر تبریک بمجلس گفته شد .

تقی زاده - از طرف وزیر امور خارجه فرانسه بود نه از طرف شامبر .

(رئیس و حاجی سید نصرالله هر دو اظهار کردند که از طرف رئیس پارلمان فرانسه بود بمجلس .)

آقا سید حسین اردبیلی - در خصوص اظهار

تأسف نسبت بیارلمان عثمانی چون خسارتی بر پارلمان وارد شده لازم است اظهار تأسف بشود و اما نسبت به فرانسه معلوم نیست به پارلمان خسارتی وارد شده یا خیر . در صورتی که خسارتی وارد شده باشد چون ارتباطی بین شامبر و مجلس نیست اظهار شود در خصوص دفتر اعانه هم بنده عرض میکنم باین فلاکت امروزی ما خیلی قبیح است اعانه بدهیم برای با ثروت ترین ممالک .

رئیس - این مسئله از موضوع مجلس خارج است فقط بنده يك اطلاعی دارم و آن تلگراف هم که نوشته شد در آنجا خوانده خواهد شد و اینرا هم عرض میکنم که روابط بین شامبر و مجلس هست و اینکه آقا سید حسین فرمودند در اسلامبول خسارت بیارلمان وارد شده است پس باید اظهار تأسف کرد و در شامبر معلوم نیست خسارتی وارد شده باشد این نه بملاحظه ورود خسارت بخود شامبر است بلکه در واقع اظهار همدردی و تأسف است از اسنان ملتی بملت دیگر بتوسط مجلس .

تقی زاده - در خصوص نوشتن بشامبر فرانسه باید رأی گرفت .

رئیس - بدو آن يك اطلاعی دارم لکن چون بعد مخالفتی شنیده شد لازم است رأی بگیریم هر کس تصویب میکند اظهار تأسفی از طرف مجلس بشامبر فرانسه نوشته شود قیام نماید (اغلب قیام نمودند اکثریت حاصل شد) (رایورت کمیسیون عدلیه در خصوص قانون قبول و نکول بروات تجارنی قرائت شد مشعر بر اینکه کمیسیون با حضور وزیر عدلیه تشکیل شد پاره اصلاحات در اصل قانون شده است در خصوص تعبیر عبارت شاهزاده اسدالله میرزا و چند نفر دیگر اظهار داشتند که لازم است اصل عبارتیکه وزیر عدلیه بمجلس آورده است نیز باینکه اصلاحات شده است طبع نمایند آقا شیخ ابراهیم مخبر کمیسیون اظهار داشت در کمیسیون عدلیه اولاً در این اصلاحات خود وزیر حاضر بوده و این اصلاحات با حضور ایشان شده است پس این عبارات در واقع چیزی است که وزیر فرستاده است چون او هم تصویب کرده است لکن اساساً یکمطالب باید معین شود در امروز چون در کمیسیون عدلیه بالخصوص ممکن است يك کتاب بزرگ قانون عدلیه رجوع شود و در این کتاب البته اصلاحات خواهد شد آنوقت يك کتاب اصل و يك کتاب تصحیح شده نمیشود طبع کرد و این اسباب اشکالات فراهم خواهد شد لازم است همین امروز معلوم شود .

ناصر الاسلام اظهار کرد باید هر دو طبع شود **رئیس** - چون در این لایحه بخصوص وزیر عدلیه حاضر بوده است لازم نیست طبع شود حالا اگر لازم میدانید شروع بشود در مواد آن بشود خوبست رأی بگیریم (کفند لازم است شور شود در مواد آن و رأی بگیریم) .

رئیس - رأی میکنیم در اینکه داخل مباحثات ماده بماده بشویم اگر مجلس تصویب میکند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و شروع بمذاکرات در مواد آن شد پس از مقداری قرائت و مذاکره چون رئیس الوزراء وزیر جنگ و وزیر داخله و وزیر مالیه و وزیر پست و تلگراف و معاون وزارت امور خارجه حاضر بودند آقا میرزا اسمعیل نویری و حیدر الملک اظهار نمودند که در دستور جلسه نوشته بود موضوع اصل سئوالات و استیضاحات از وزارت و اگر وقت مانده قرائت قانون قبول و نکول بروات است پیشنهاد میکنم که بقیه این شور بماند روز سه شنبه و شروع بسئوالات و توضیحات شود .

رئیس پس بقیه مذاکرات و شورا میکنداریم برای جلسه آتی روز سه شنبه و در همین جا مذاکرات را ختم مینمائیم آقای وزیر زاده استیضاحی از جناب وزیر امور خارجه در باب اقامت قشون روس در ایران داشتند اظهار نمایند .

وزیر زاده - وزیر امور خارجه ما البته فراموش فرموده اند در موقعیکه کمیسیون عالی منعقد بود نمایندگان ملت کتباً و شفاهاً از وزیر امور خارجه خواستند که هر چه زودتر در اعاده قشون روس از این خاک اقدامات مجدانه بنمایند و نتیجه اقدامات خودشان را هم بما اطلاع بدهند ایشان قول صریح دادند که عملاً قریب خواهند رفت و دلهای افسرده شما شاد خواهد شد لکن متأسفانه می بینیم نصف فعالیت از قاموس وزارتخانه ما خارج شده قطع نظر از اینکه بوظیفه شخصی خودشان اقدام نکرده به پیشنهاد نمایندگان ملت هم وقتی نگذاشته چنانچه در اینمدت از اقدامات مجدانه ایشان هیچ نتیجه نگرفته ایم اینکه

بنده امروز بنام آزادی ایران از وزیر امور خارجه جداً سؤال میکنم که مرا متقاعد کنند که علت اقامت روس در این خاک چیست مملکتی که پس از این انقلاب دارای این امنیت و انتظام است چگونه بمطلبید ارجش که يك دسته قشون خارجی در آن اقامت نماید و خواهش میکنم البته طلب را توضیح فرمایند .

ثقة الملك معاون وزارت خارجه عرض میکنم وزارت امور خارجه در هر موقع هیچ نکته از نکات تکالیف خود را از دست نداده و در هر موقع اقدامات و تکالیف خود را بجا آورده و گمان میکنم همین قسم که آقای وزیر زاده فرمودند جناب وزیر مختار روس هم احساسات اهالی ایران را در عده رضایت بتوقف عساکر روس حس نموده که ورود و توقف قشون روس در ایران اسباب پریشانی حواس اهالی ایران هموما و نمایندگان محترم ملت خصوصاً شده است و می بینم دسته های قشون روس متوالیاً رفته اند و چنانچه مقداری از تبریز و اردبیل و قزوین رفته اند و امیدواریم با اقداماتیکه وزارت امور خارجه در این باب کرده اند که غالب آقایان از کیفیت او مسبوق دستند اولیای دولت روس هم مراتب احساسات مودت آمیز خود را اظهار داشته آن بقیه هم بزودی بروند .

حاجی میرزا رضا خان - بنده در نمایند اظهارات آقای وزیر زاده عرض میکنم بموجب قانون اساسی وزیر نباید جواب اظهارات نمایندگان راپیش از یکماه طول بدهد در شهر شوال زمانیکه در کمیسیون عالی منعقد بوده عده از نمایندگان ملت در این خصوص لایحه بوزیر امور خارجه نوشتند و آلان سه ماه ۱۷۵ روز است که این اظهار شده در اینمدت چه اقداماتی کرده اند مگر اینکه یکمرتبه آمده اند و گفته اند که من اطمینان میدهم که بقیه خواهند رفت و در اینمدت جواب صریح صحیح بنمایند گمان نداده اند و اینکه معاون وزارت خارجه گفت که دسته دسته رفته اند بلی ایشان ماها شنیده ایم لکن نرفته اند چنانچه عوض کرده اند از تبریز رفته اند بچغا از قزوین رفته اند باردیبل و از این توقف بلکه تبدیل مکان قلوب اهالی مترازل شده بلکه این مهمانهای ناخوانده ما عرصه را بر اهالی تنگ کرده اند و اهالی از دیدن هیکل روسها در معابر موخر میشوند و شبها بعضی حرکتهای میکنند مجلس نمیتواند در مقابل باین حرفها قانع شود که خواهند رفت اجازه میفرمائید که قسمت آخر سؤالیکه در ماه شوال نوشته شده بود بوزیر امور خارجه قرائت نمایم (شروع بقرائت يك جزء از کاغذ يكم در ماه شوال بوزیر امور خارجه که نمایندگان حاضر آنوقت نوشته بودند کرد حاصل آنکه امضاء کنندگان ذیل استدعا میکنیم ثانیه شوال اقدامات خودشانرا در اعاده قشون روس اطلاع بدهند ابراهیم) بنده جسارتاً عرض میکنم که حضرت اشرف وزیر امور خارجه بمجلس هیچ تشریف نیاورده اند و آنروز در بین جلسه رفتند و معاون ایشان هم چون تازه وارد شده اند از اقدامات ایشان اطلاعات صحیحی ندارند این باید بماند تا خودشان تشریف بیاورند .

معاون وزارت خارجه - در مطالبیکه حاجی خان فرمودند بنده سابقه اطلاعاتی داشته باشم که در جواب این لایحه عرضی کنم ندارم لکن میتوانم عرض کنم بنده بیست روز است بمعاونت معین شده ام و در این چندروزه موافق تحقیقاتیکه کرده ام میتوانم

عرض کنم وزارت امور خارجه از وظایفیکه داشته است در این مورد کوتاهی نکرده است و چون شرح اقدامات وزارت خارجه در دوسیه ضبط است ممکن است روز دیگر هیئت رئیسه یا عده را معین نمایند که ارائه بدهم بایشان و اگر هم لازم بدانند خود ایشانرا احضار نمایند تا توضیحات بدهند .

رئیس . حالا تشریف میآورند وزیر جنگ برای ملاقات سفر رفته اند .

آقای شیخ اسمعیل نویری . اظهارات معاون وزارت امور خارجه بنده را متقاعد کرد برای اینکه گفت من اطلاعات ندارم مطلب معلوم است مگر آنکه انسان بگوید من نمیخواهم بفهمم والا چطور میشود در يك چنین امر مهمی اقدامی شده باشد و معاون وزیر نداند چه اقدامی شده است اینکه معاون ایشان میفرمایند که اینها خواهند رفت و این مسلم است این را ما هم میدانیم تمام دنیا هم میدانند که اینها خواهند رفت و نخواهند ماندولی شوالیکه ما کردیم برای اینکه علت این طور اقامت بعد از اینهم امنیت چیست و چه اقدامی وزارت خارجه در رفتن آنها کرده و آنچه جواب داده اند بوزارت خارجه .

معاون وزارت خارجه . گمان میکنم در اینجا يك سهوی شده باشد بنده عرض کردم در مقابل این لایحه نمیتوانم وزیر امور خارجه چه اقدامی کرده است والا اقدام کلی معین است و این را هم میدانند که امور و روابط بین دول چقدر دقیق است نمیشود هر چیزی را اظهار کرد در این خصوص اقدام شده عرض میکنم از ظبط اقدامات ایشان اطلاع دارم لکن در مقابل این لایحه چه اقدام شده است بنده نمیتوانم .

آقای میرزا محمد نجات - این لایحه را وقتی

فرستاده پیش وزیر بنده حامل بودم بعد از چند روز جوابی دادند فرمودند در روزنامه نجات بنویس که در همین پنج شش روز قشون روس معاونت خواهد کرد و تا بحال اثری از این عده معلوم نشده است .

حاجی شیخعلی . بنده که باین توضیحات قانع نیستم و اینکه فرمودند قدری حرکت کرده است از جمله نقاطی که قشون روس در آنجاست مشهود مقدس است که ابدأ حرکت نکرده اند از آنجا .

معاون وزارت خارجه . البته بعرض خواهند رساند که مقدار زیادی از این قشون رفته است از قزوین و از اردبیل و از آذربایجان از تمام این نقاط رفته است البته می دانند قشون روس که با اردبیل حرکت کرده بود چهار هزار و شصده نفر بود و حالا بیش از هزار نفر نیست .

مؤتمن الملک . بعضی سئوالات می شود از معاون وزارت امور خارجه که می گویند من اطلاع ندارم در این صورت لازم است سئوالات بماند تا خودشان بیایند .

رئیس . در خصوص آن لایحه فرمودند من اطلاع ندارم در یکی دو مسئله سئوالات می کنم معلوم می شود شاید وزیر هم تشریف نیاورند والا می ماند بجلسه آتی .

ادیب التجار . لایحه مفصلی قرائت کردند مبنی بر اینکه امنیت امروزه در مملکت بخوبی قائم است و چنانچه دولت بهیه روس قشون خود را خارج ننماید با وعده که داده است بکلی مخالف نزاکت بین الملل خواهد بود .

افتخار الواعظین - دولت بهیه روسیه که

سأله است و داد دوستی با دولت علیه ایران دارند در موقع ورود قشون بموجب بعضی اسنادیکه بانجمن های ایالتی و ولایتی داده اند که اسناد مشربراین است که هر وقت ریشه فتنه و فساد کننده شد و امنیت که در مملکت قائم شد قشون خود را عودت دهند و امروز که در واقع بزرگترین عهد ماست و بهمت عالی صاحب منصبان غیور ریشه رحیم خان و تاباش کنده و بکلی قلع و قمع شدند وقت است که بآن وعده ها بیکه آند دولت بزرگ بما داده است و واجب الایفاء است وفا نماید و بنده که یکی از نمایندگان ملت هستم بلسان عمومی عرض واستدعا میکنم آند دولت بزرگ بوعده خود وفا نماید و بیش از این وجود قشون خود را در اینجا نخواهند .

منتصر السلطان - بنده نمیخواهم عرض کنم

وزیر امور خارجه هیچ اقدامی نکرده اند لکن اوائلی که بنده وارد شده بودم همین یادداشت را بایشان نوشتم و بهیچوجه جواب داده نشد مگر يك مرتبه آمدند بیک قطعه کاغذی با آقای مستشار الدوله رئیس مجلس ارائه کردند و گفتند در همین خصوص است از ایشان سؤال کردیم که چه بود گفتند استظهارش لازم است همین قدر است که تا یکماه دیگر قشون روس خواهند رفت پیش از این اطلاعی از اقدامات ایشان نداریم همین قدر آقای معاون وزارت امور خارجه می فرمایند اقدامات شده و دوسیه هم حاضر نیست تا اقدامات خود را ارائه بدهند اگر دوسیه نیست خود حضرت اشرف هستند بفرمایند چه اقدامات شده است و اینکه میفرمایند دسه دسته رفته اند اینطور نیست که رفته باشند بموجب چیزی که بعضی میگویند مدت خدمتشان سر آمده بود و عوض شده اند نه اینکه بکلی رفته باشند چنانچه بنده در موقعیکه در حدود اردبیل بودم يك دسته میرفت بیکدسته میآمد مثلا بیکدسته از قزوین رفت اتفاقاً در اردبیل اتفاقی افتاد رفتند آنجا و مقدار دیگری هم آمد با ردبیل در صورتیکه بر فرض اردبیل را چاییدند چه صدمه بآنها پاتبعه آنها وارد آمد پانزده نفر تبعه در اردبیل بیشتر نداشتند و زیاد از صد نفر قزاق محافظ آنها بود در این صورت هیچ مستمسکی در دست ندارند و از آقای علاء السلطنه باید توضیحات خواسته باین نمی شود قناعت کرد که دوسیه حاضر نیست .

معاون وزارت خارجه - بنده عرض میکنم

از وزارت خارجه در این باب هیچ تسامح نشده است و از وظیفه خود متغافل نکرده است و ممکن است دوسیه خودش را بیاورد و ارائه بدهد و عرض میکنم هیئت محترم وزراء هم از اقدامات وزارت خارجه تا بکدرجه مسبقند و با حیثیات دوستانه که جناب وزیر مختار روس در کارها می فرمایند امیدواریم این بقیه هم بزودی بروند .

حاج محمد اسمعیل کاشف - مقصود این

بود که آقایان مطلع شوند که وزیر امور خارجه چه اقدامات کرده اند اینکه می فرمایند اغلب آقایان مسبوق هستند از اقدامات وزارت خارجه این اقدامات مجدانه از الفاظ معموله است و این طور نیست تمام وزارتخانه ها صورتی از اقدامات خودشان

همیشه بمجلس می دهند و از اقدامات ایشان مطلع هستیم مگر از اقدامات وزارت خارجه که ابدأ اطلاعی نداریم و مقصود از این استیضاحات این بود که اقدامات خودشانرا بنمایند بنده عرض می کنم که هیچ اقدام نکرده اند و حاضر مدلل کنم که ابدأ اقدامی نکرده اند و ما نمی توانیم باین حرفها متقاعد بشویم .

معاون وزارت امور خارجه - اینکه

می فرمایند اقدامات مجدانه از الفاظ معموله است این طور نیست اگر چند نفر را از هیئت رئیسه معین کنند که وزارت خارجه اقدامات خود را ارائه بدهد معین خواهد شد که وزارت خارجه از وظایف خود تغافل نکرده است و هر قسم اقدامات کرده است .

رئیس . هیئت رئیسه لازم نیست معین کند کمیسیون خارجه حاضر است آنها که مفصل است و نمیشود در مجلس اظهار کرد ممکن است در کمیسیون ارائه کرد .

معاون وزارت خارجه - حاضر در آنجا

ارائه نمائیم .

تقی زاده - نه ما تمام است که قشون روس

در اینجا اقامت دارند و ورود آنها را مردم تا يك اندازه از سوء اعمال دولت قدیم می دانستند بعد از آنکه طهران مفتوح و تسلیم شد و دولتی جدید اداره مملکت کرد مردم گمان میکردند اول اقدام دولت جدید در اخراج آنها است مدتی هم گذشت و آنها هم همین قسم بودند و اقامت داشتند اهالی ایران باین مسئله خود را تسلی می دادند که هنوز مجلس باز نشده است پس از افتتاح مجلس چشم داشتند که و کلا از وزراء بخواهند که چرا اقدامات خود را در اخراج آنها ننموده اند و از آنها بخواهند که اقدامات بنمایند نمایندگان گمان ملت قبل از اینکه مجلس افتتاح شود آن لایحه را نوشتند و امضاء کردند و پیش وزیر امور خارجه فرستادند و از او خواستند در این باب اقدامات سر بیاورده و در هر موقع نمایندگان گمان ملت را از اقدامات خودش بی اطلاع نگذارند لکن قشون که نتیجه نه بخشید و همین قسم آنها اقامت دارند و وزارت امور خارجه يك ذره اقدام نکرده است در اینکه علت توقف قشون اجنبی در این مملکت چیست دیگر لازم نیست من مثل بعضی آقایان در زحمت اقامت روس اظهارات کنم که اقامت قشون روس چقدر اسباب زحمت است ایشان هر ایرانی کم حس هم میداند لازم بشرح و بیان نیست این مثل اینکه بگویم پیر مرد کشتن بد است بچه کشتن بد است پستان زن بریدن بد است امروز از اقامت قشون روس هر ایرانی ناله میکنند ناله می کنند گوشت و پوست و استخوان هر ایرانی که چرا قشون اجنبی در خاک ما اقامت دارند اهالی این خاک از اقامت اینها نهایت درجه متأذی است و بی اندازه شاکی است اینکه میگویند دسته دسته میروند بنده میگویم همان قسم که گفتند جاشانرا عوض میکنند يك قسمت از تبریز رفتند اما کجا رفتند رفتند بجلفا از قزوین رفتند اما بانزلی و سایر نقاط عرض میکنم در هر نقطه وجود شما فقدا آنها از برای عدم جریان امور مختل نمودن ادارات دولتی کافی است و از برای مخالفت و جلو گیری از نفوذ دولت در روی تپه خودش و از برای

اینکه ادارات دولت تماماً غیر قادر بشود با اجرای وظائف خودش و اینکه گاهی اظهار داشته اند که برای امنیت آمده اند سلب امنیت از ایران کرده اند چنانچه در مراکز بیطرف دنیا و در روزنامه های باانصاف مغرب نوشته اند که وجود قشون روس در ایران باعث اغتشاش شده و سلب امنیت نموده است اما من نمیگویم قشون روس برای امنیت آمده است میگویم لازم است آقایان اعاده نظری با اظهارات دولت در وقت ورود قشون روس بخاک ایران نمایند که دولت روس بدولت ایران و سایر دول چه اظهار کرد و بچه دایل این قشون را وارد کردند و آنچه دولت روس صراحةً تمام دول گفته است چیست در پارسال همین وقت ها بود که قشون دولت تبریز را محاصره کرده بود و بواسطه شدت کرسنگی اهالی تبریز در نهایت سختی افتاده بودند و آذوقه یافت نمیشد تبعة دول همجوار بواسطه تحصیل آذوقه رجوع بکونسولخانه های خودشان کردند کونسولها در قونسول خانه انگلیس جمع شدند و بعد تلگرافی بشاه مخلوع کردند که اجازه ورود صد و هفتاد خرور گندم بآنها داده شود از برای تبعة خودشان را خارج نمایند و بواسطه يك وحشت و خیال موهومی که تبعة آنها کردند که شاید اهالی مخالفت از بیرون رفتن آنها نمایند قونسول روس لازم است ورود يك عده قشون را تقریباً سیصد نفر که با چند کاری گندم وارد نماید این مطالب بخوبی واضح میشود در کتاب آبی که در لندن طبع میشود و دارای تمام تلگرافاتی است که بین دول در این باب رد و بدل شده است اما من بدانم چه طور شد با وجود اینکه قونسول روس وجود بیش از سیصد نفر قزاق را لازم ندانسته بود دولت روس مقداری زیاد تر از آنچه قونسول لازم دانسته بود وارد کرد و در همان روز اهالی تبریز که در نهایت فلاکت و سختی بودند تلگرافی بشاه مخلوع کردند که ما حاضریم بتوسلیم شویم و قشون اجنبی وارد نشود و آن تلگراف قدری باو اثر کرده بود در همان روز تلگراف کرده بود که تبریز از محاصره خارج شود و آذوقه وارد نمایند لکن قشون روس وارد شدند و چون در ورود آنها بین اسجن و قونسولخانه مذاکرات زیاد شد يك سند کتبی بانجنم آذربایجان دادند که از برای حفظ تبعة خارجه دولت روس لازم میدانند توقف يك عده قشون خودش را تا آن اختلاف برطرف شود لکن در آنجا يك ضمانت شد که بین دولت روس و انگلیس بود که بالاتشراك این قرارداد شد این است علت ورود قشون روس بآذربایجان اما در مسئله ورود قشون روس بقرین اظهار کردند چون در موقع هجوم بختیارها خوف خطری برای تبعة خارجه است لازم است عده احتیاط در قزوین باشد اما در مسئله اردبیل هیچکدام از اینها نبود يك دسته شاه سون دزد بآنجا هجوم آوردند در صورتیکه نه خوف تعرض بنفسه بودند مطلب دیگر در آنصورت مجال نداد که دولت خودش اقدام کند و قشون وارد نماید رفتند بانجا در صورتیکه شاه سون وارد شده بود و آنچه باید بکنند کرده بود در اینصورت این یکی از مطالبی است که تکلیف هیئت وزراء بلکه از وظایف نایب السلطنه هم هست که اقدام نمایند در

اخراج این قشون برای اینکه در آنجا ها هم که شاه نایب السلطنه را مسئول نمیدانند قید شده است آنها مسئول هستند باستثنای دو مورد یکی در استقلال مملکت پس در واقع در اینگونه امور نایب السلطنه هم مسئول است باید متفقاً اقدامات نماید و نتیجه اقدامات خودشان را هم اطلاع بدهند اینکه گفته میشود بعضی مطالب است که نمیشود اظهار کرد وزارت خارجه ما اسرار ندارد بلی در وزارت خارجه اسرار دولتی است.

که نمی شود اظهار کرد مثلاً دولت آلمان در سرحد فرانسه نقشه جنگی دارد از اسرار است نمیشود اظهار کرد اما اینکه وزارت خارجه در اینخصوص با سفارت روس اظهاری کرده است و جوابی شنیده است از مطالبی نیست که بتوان گفت از اسرار است بدستگاه در مجلس گذشته هم همین جوابها را می دادند که حالا می دهند هر چه راجع بوزارت خارجه بود از اسرار شمرده می شد در این مدت من باطمینان میگویم يك ذره اقدام نشده است بله روز های چهارشنبه سفیر روس میآید اینجا يك چای می خورد در بین چای خوردن وزیر امور خارجه در بین صحبت های متفرقه يك کلمه هم می گویند در خصوص قشون خودتان خیال اعاده ندارید آنها هم يك کلمه می گویند خواهام اعاده داد و اسم اینرا می گذارند اقدام اینقدر بین من و وزیر امور خارجه در لفظ اقدام مذاکره شده است در لفظ مقدمه مذاکره نشده است که مشتق از قدم است یا از تقدم این ترتیب اقدام نیست یا رسال وقتی که سفیر روس و انگلیس رفتند پیش شاه و اعاده مشروطیت را خواستند و بالباس رسمی رفتند در تمام دنیا فرادای آنروز توسط روزنامه جات دانستند که چنین اقدامی شده است در اینخصوص لازم نیست اینجا با سفیر روس ترتیبی که گفتم مذاکره کنند يك روز هم لازم است سفیر ایران در پترزبورگ بالباس رسمی برود پیش وزیر امور خارجه یا اجازه بخواهد برود پیش امپراطور روس بگوید دولت من می گوید قشون خودشان را چرا اعاده نمی دهید و بموجب اظهاریکه در موقع ورود آنها نمودید و بموجب اسنادی که سیرده اید وقت آنستکه قشون خودتان را باز خوانید آنوقت خارج از دو قسم نیست یا می گوید اعاده می دهم و اعاده می دهند ما هم خیلی متشکر می شویم و ممنون می شویم که بعهده خود و قائم بوده اند و می دانیم که خواهند نمود و نمی گویم این را از دولت روس بخواهم ما از دولت خودتان می خواهیم که خود دولت باین ترتیب از دولت روس بخواهد یا اینکه جواب نامساعد می دهند غیر از اینکه دیگر نیست آنوقت تکلیف دیگری هست که رجوع بلندن می کنم و همین ترتیب سفیر ما در آنجا بالباس رسمی میرود و میگوید دولت من میگوید دولت روس چنین جواب میدهد و در این ورود قشون روس ضمانت مشترک که بین دولت انگلیس و روس بوده است اقدام وزارت خارجه اینست و من اطمینان کامل می دهم که در این نه ماه این اقدام نشده است فقط يك مراسله رسمی من دیدم نوشته بودند که این قشون مراجعت می کنند و يك دسته هم رفته اند اما من بدانم چه شد که آن دسته که حرکت کرده بودند بزور رفتند یا ردبیل این معلوم است وقتی شما در يك شهری

پنجاه هزار نفر بفرستید خیلی شاک می شوند اما اگر ده هزار نفر بفرستند و بعد پنجاه هزار آنرا بردارید خیلی راضی میشوند آنها همینکار را میکنند و آن دسته را که بر میدارند نه اینکه خارج کنند همان قسم که گفته شد جاشان را عوض میکنند و بهمین ترتیب تمام نقاط شمالی یکدسته میکنند این وظیفه وزارت امور خارجه است که میگویند که اگر در تبریز امنیت باقی نبود چرا یکدسته را برداشتید اگر باقیست چرا بقیه را برنمیدارید دیگر آنکه معاون وزارت امور خارجه گفت دوسیه را نمیشود بمجلس بیاوریم بنده میگویم وزیر امور خارجه وقتی بمجلس بیاید يك دوسیه زیر بغلش باید باشد و من باین حرفها قانع نمیشوم و همین قدر است که ما میتوانیم تمام اقدامات وزارت امور خارجه را غیر کافی بدانیم.

وزیر امور خارجه — اقدامات مفصل در اینخصوص شده است باز هم همین قسم که خواستند اقدامات مفصل خواهد شد.

محمد هاشم میرزا — اگر در مقابل این اظهارات جواب وزیر امور خارجه همین قدر باشد بنده قانع نمی شوم بلکه تقاضای رای مثبت و منفی می کنم.

فاتح الملك — مذاکرات زیاد شده است معاون وزارت خارجه گفت اقدامات شده خود حضرت وزیر هم میفرمایند اقدامات شده نمایندگان مات از ایشان استدعا میکنند تمنا درخواست میکنند که مقداری از اقدامات خودشان را اظهار نمایند نمیدانم ما چقدر بدبخت هستیم که نمیدانیم اقدامات وزارت خارجه در يك چنین مطلب بزرگ چیست يك مقداری از اقدامات خودشان را اظهار نمایند اینکه میگویند اقدام شده است کفایت حال ما را نمیکند.

(در لفظ استدعا و تمنا در خواست میگویم مقداری از اقدامات خودشان را اظهار نمایند) جمعی از وکلا تعرض کردند که ما اظهار میکنیم نه درخواست و استدعا **وحید الملك** — قسمت بزرگی از عرایض بنده را آقای تقی زاده فرمودند مقصود عده از این است هضاح این بود که بدانیم از روزیکه آنلایحه سی و دو نفر از وکلا فرستاده شده در خصوص اخراج قشون روس هیئت وزراء و مخصوصاً وزیر امور خارجه چه اقدامی کرده اند و بدانیم مأمورین پولتیکسی مادر پترزبورگ و لندن چه اقدامی کردند اندونمیخواهیم بدانیم با سفیر روس و انگلیس چه صحبت شده است و چه انشاء الله هائی آنها گفته اند بنده نمیدانم چه اقدامی شده است همینقدر میدانم این اقدامات بدرجه صفر بوده است صفر صفر صفر از مطبوعات روس و انگلیس مقدار اقدامات ما معلوم میشود بنده پارسال هم روزنامه جات انگلیس را میخواندم امسال هم میخوانم خلاصه روزنامه جات روس را پارسال هم میخواندم امسال هم میخوانم می بینم اقدامات دولت نسبت بیارسال خیلی کم شده است پارسال در مسئله آن تیاتریکه پادشاه در آورده بود در پادشاه و کاغذ هر میکردند از اینجا شرحی بر روزنامه جات در این خصوص نوشته شد بنده دیدم در تمام روزنامه جات دنیا تکذیب کرده اند و روزنامه جات فرانسه انگلیس امسالی روس حتی روزنامه جات عربی زبان یهودی هم تکذیب کرده بود که خیر اینطور نیست نور عدالت اعلی حضرت شاهنشاهی اطع و لامع است و شرق و غرب عالم را گرفته و امسال اینهمه دروغها نشر میکنند و شهرت میدهند يك کلمه در يك روزنامه تکذیب

نمیکنند در اینخصوصها چه اقداماتی کرده اند چه اقداماتی کرده اند مأمورین مادر پای تختهای خارجه که مشغول خوش گذرانی هستند اینها بوظیفه مأموریت خود عمل نکرده اند سهل است اینها اداء حق نمک خوارگی مارا نکرده اند که در ازای این پولیکه بآنها داده میشود یک خدمتی بنمایند بنده که باینمطالب قانع نمیشوم.

وزیر امور خارجه — درجه باب باید نکذیب شود چه شهرت خلافی داده شده است.

وحیدالملک — روزنامهجات اینجا حاضر است.

وزیر امور خارجه — در مطبوعات لندن نکذیب شده است و نوشتجات لندن و پترزبورغ حاضر است میخواهید هر وقت ارائه بدهم.

حاجی سید نصرالله — بنده عرض میکنم جناب وزیر امور خارجه حق ندارند این دلتنگی و کلا را بگیرند برای اینکه هر روز تخته یک مانعی در اقدامات و اصلاحات منظوره خودش دارد لکن تا یکدرجه اقدام میتواند بنماید درمقداری که در امور اومانع دیده میشود مامیتوانیم یک اندازه ماماشات و مسامح نمائیم لکن در حقیقتش این است که من در این امر بخصوص هیچ مانع و عایقی نمی بینم و مسامح است که از برای پیشرفت و وصول باین مقصد مهم ما باید باروابط دوستانه اقدام نمائیم تمام نظرم ملت بساین بود که پس از افتتاح مجلس این اقدام خواهد شد و این قشون معاودت خواهد کرده این یک سرمایه قوی بود از برای اعاده دادن این قشون که قلوب مجروح این ملت ملثم میشد باینکه این قشون معاودت میکرد و منتها آرزو و آمال این ملت همین بود و یک سرمایه قوی مامان و عده های صریح بطلی همان دولت بود که هم این دولت را مطمئن کرده بود و هم بتمام دنیا اعلان کرده بود که وقتی امنیت حاصل شد اینها را عودت میدهم بهمین سرمایه قوی ممکن بود متوسل شد و آنها را اخراج کرد لکن بینی و بین الله از وزارت خارجه خیلی قصور شده است در صورتیکه محتاج هیچ سرمایه دیگر نبود.

وکیل التجار — هر چه باید گفته شود گفته شد لکن میخواستم این نکته را عرض کنم که وزراء نباید در اینگونه امور منتظر اظهارات و کلا باشند فرض میکنم مقامات و مسئولیت وزارت بکنار آخر خودشان هم یک فردی از افراد همین ملت هستند یاخیر و حال اینکه مشغول تمام مطالب راجعه بوزارت خارجه است این نباید منتظر اظهار از طرف مجلس بشود خودش باید در یک چنین مسئله که توجه عموم ملت باوست اقدامات کافی بنماید و در جواب مجلس وقتی که بآنها اظهار میشود میگویند دوسیه حاضر نیست و اقدامات شده است در صورتیکه میدانیم مطالب حق کردن و مذاکرات در اینخصوص نمودن یک چیز فوق العاده نیست آنهم در صورتیکه خودشان اظهار کرده اند و وعده صریح داده اند که معاودت بدهند اینها اقدامات مجدانه فعلی میخواهد باید تلگراف بشود بوزیر مختار خودمان که هر روز برود بخواند مطالبه کند و حالی نماید بآنها که وجود قشون روس در ایران بیشتر اسباب بی نظمی شده است این دیسگر لازم نیست باینکه ما اصرار نمائیم و متأسفانه در مقابل می بینیم هیچ اقدامی نشده و یک استیضاحی خواسته ام

چهل روز است طول کشیده و این امرار وقت معلوم است چه قدر مضراست.

معمداالتجار — همین قدر عرض میکنم اقدامات وزیر امور خارجه کافی نیست باید رای گرفته شود.

معزالملک معاون وزیر امور خارجه گفتند عده از قشون روس رفته است بنده عرض میکنم توقف ده نفر قشون اجنبی در مملکت مستقل و هن است از برای این مملکت اگر در جای دیگر نبود وزیر امور خارجه خواب و خوراک را بر خود حرام میکرد تا رفع این وهن را از دولت خود بنماید و از روزی که اینها وارد شده اند تمام افراد این ملت اظهار شکایت و تالم میکنند شاه این مملکت در یوم افتتاح مجلس گفت قلب من از اقامت قشون روس مکدر است و وزیر امور خارجه وعده داد که اقدامات میکنم و میروند بنده اطمینان ندارم از اقدامات ایشان لکن سؤال میکنم چه اقدامی کرده اند در واقع استیضاح است یعنی مؤاخذه است که چرا اقدام کافی نکرده اند و آنچه کرده اند چیست چیزیکه در جواب مامیگویند اینکه اینمطالب را نمیشود گفت بنده عرض میکنم وزارت خارجه اسرار دارد لکن آنها اسرار برای مانیست باید ما اظهار نمایند.

حسنعلیخان — تمام آقایان میدانند وزیر امور خارجه هم شاید بداند که امروزه مدار دنیا بر افکار عامه است افکار عامه است که دنیا را میگرداند افکار عامه است که محمدعلی میرزا را بیرون کرد و اسباب این سعادت شد مالول وسیله که در دست داریم از برای حفظ و استرداد حقوق خودتان آزادی خواهان دنیا هستند که تمام افراد بشر را برادر میشناسند دولت نمیشناسند ملت نمیشناسند تمام را برادر میدانند و آن نمیشود و بدست نیامد مگر با اقدامات نمایندگان خارجی و بنده عرض میکنم از روزیکه این دولت جدید تشکیل شده است از طرف وزارت خارجه ابداء اقدامی نشده است اگر از طرف یکدولتی اقدام شده و قشون خود را وارد این خاک کرده و بکارت این خاک را برداشته است وزارت خارجه ما علاوه بر اینکه اقدامی بمخالفت نکرده است سهاست سعادت هم کرده آروز که وزیر مختار روس گفت قشون وارد میشود باید بگویند در کدام مملکت یک چنین انقلابی شد و خون از دفاع تبعه خارجه نریخت در آن موقع که یازده ماه تمام در تبریز جنگ بود و توپ شربل از بالای سراهالی تبریز ردمیشد زنها تفنگ میانداختند و جنگ میکردند زنها آنها را بطوری راحت کرده بودند و معافطت میکردند که مشغول توپ بازی بودند کدام یک دینار از مال آنها تلف شده است بنده از این مکان امروز فریاد می کنم و بصدای بلند بآزادیخواهان دنیا میگویم که از اقامت قشون روس در این خاک ما راضی نیستیم و میدانیم که مظلوم شده ایم و از طرف ملت بوزیر امور خارجه میگویم باین اظهارات راضی نیستیم و اگر بنده را وزیر خارجه متقاعد نکنند تقاضای رای می کنم.

لسانالحکماء — هر یک از آقایان دلیلی اقامه کردند بر عدم همراهی وزیر چون دوسه مرتبه مذاکره شد حقوق بین الملل و نزاکت بین الملل بنده عرضی بهمان دلیل میکنم اگر اقدام کرده بودند بموجب

قانون عدالت قشون روس مراجعت کرده بود در فصل مساوات حقوق بین الملل مصرح است همان قسم که در هر مملکت یک قانون اساسی خصوصیت که اهالی آن مملکت فصول آنرا فریضه ذمه خود میدانند همین قسم یک قانون عمومی اساسی است بین دول که باید رعایت آن موادرا بنمایند بنده عرض می کنم ملت نجیب ایران ثابت است در پس از این همه خونریزی و ایسار جان مال که خود را داخل در حوزه تمدن نموده است و در این شداوند و بلیات حفاظت کرد تمام تبعه خارجه را حفاظت کرد سه اصل عهده از آن قانون اساسی عمومی را که عبارت است از حیثیات فیزیکی مادی و حیثیات بلتیک و حیثیات اخلاقی تمام دنیا میدانند که ما مقصودی جز حفاظت همین مواد اصلیه و انسانیت و تمدن نداریم پس بنده عرض میکنم بموجب همان قانون اساسی بر اعلیحضرت امپراطور روس که اول کسی است که در مقام حفاظت و اصول آن قانون اساسی ایجاد کنکره لاهه کرد که تمام عقلا و متمدین دنیا تحسین کرد بر ایشان است که بموجب همان اصول این قشون را معاودت بدهند و حیثیات فیزیکی صوری و معنوی را حفظ نمایند و یقین دارم اگر اقدام کرده بودند تا بحال اینها معاودت کرده بودند و بنده بهیچوجه باین اظهارات متقاعد نمیشوم.

آقاسید حسین اردبیلی — مذاکرات زیاد شده است و بکلی موضوع خارج شده است باید دانست که موضوع مذاکرات چیست مقصود ما شکایت از قشون روس نیست مقصود و موضوع توضیحات بود که چه اقدام کرده اند میخواستیم بدانیم که اقدامات رسمی خودشان چیست مثلاً در خراسان قشون روس سند داده است که پس از حصول امنیت آنها میروند و در سایر نقاط هم همین قسم سند داده اند در صورتیکه خراسان از هر جاعن تر است چرا هیچ حرکت نکرده اند در اینخصوصها میخواستیم بدانیم هیچ اقدامی شده است یاخیر و اینکه در جواب میگویند عده از قشون روس رفته است این جواب ما نمیشود بنده میگویم تا یک نفر از این قشون در خاک ایران باقی است اعتراض ما باقی است آیا امنیت حاصل نیست آیا باین درجه هیچوقت امنیت بوده است و بنده تصور میکنم تا اقدامات رسمی نشود نتیجه گرفته نخواهد شد روسها ملاحظه میکنند منافع سیاسی خود را در این ترتیب می بینند در صورتیکه برخلاف است این حرکات احساسات مسلمین را کدر میکند و بنده عرض میکنم هر قدر این استیضاحات مکرر شود وزیر امور خارجه هم همان جوابها را مکرر میدهد پس لازم میدانم رای مثبت و منفی گرفته شود.

وزیر امور خارجه — عرض کردم اقدامات شده است و دوسیه وزارت خارجه را به آورو نشان میدهم.

دکتر علیخان — اولاً اغلب اظهارات مکرر است بنده لازم نمیدانم اظهار شود و اینکه بمرض آقایان عیوب توقف و اقامت قشون را ذکر می کنند لازم با اظهار ما نیست روزنامهجات خارجه میگویند معلوم است احساسات مادر اینخصوص سؤالات ما از وزیر باید از این قبیل باشد که عده آنها چه قدر است چه قدر از آنها رفته است چه قدر هست آنها که هستند چرا هستند

ولفظ اقدامات را بنده بکلی قلمبندم اقدامات شده است معنی ندارد باید بگوئید این اظهارات را کرده ایم و این جوابها را دارم و بنده اعتقاد دارم اینست که باید مهلت بدهیم جوابهای خودشانرا بیاورند اگر مکفی دیدیم قضا و الا آنوقت اقتضای رأی نمایم

وکیل الرعایا - يك مملکتی را ما هزاران سالهاست که متصرفیم درهای تجارت او هم باز است برای تمام دنیا لکن برای ورود قشون خارجه باز نیست بدون اجازه دولت و رضایت ملت در این مملکت يك عده قشون وارد شده وزیر امور خارجه باید بگوید در مقابل آن چه اقدامی کرده است در يك مملکت شش هزار ساله قشون دیگری چرا وارد شده اگر جواب مقتضی بعد از بیست و یکروز داد وزیر امور خارجه قضا و الا يك رأی خودم را می کنم و یکنفر بجای او میگذاریم که بتواند اداره نماید

ناصر الاسلام - مذاکره کافی است لازم است رأی گرفته شود .

رئیس - در اینجا یکنفر از نمایندگان پیشنهاد کرده است که بماند تا وزیر امور خارجه اقدامات خودشانرا در کمیسیون خارجه ارائه نمایند اگر پذیرفته نشد آنوقت رأی مقتضی گرفته شود.

و آقای دکتر علیخان هم که تأیید همین رأی می کنند حالا دو نفر رأی ساکت خواسته اند و سه نفر تقاضا کرده اند رأی منفی گرفته شود حالا اگر تصویب میکنند اول رأی ساکت گرفته شود من پیشنهاد میکنم که از توضیحات وزیر امور خارجه چون مجلس قانع نیست بایشان وقت داده شود تا روز شنبه اقدامات خود را اظهار نمایند اگر مجلس قانع شد رأی نایب گرفته شود و الا رأی منفی گرفته شود اول باین پیشنهاد رأی میگیریم هر کس موافق همین پیشنهاد تصویب می کند این مسئله بماند تا روز شنبه چنانچه قرائت شد قیام نماید چند نفری بر خواستند همه آنها بنده نفر نمیرسید .

رئیس - پس موافق پیشنهادان سه نفر رأی منفی میگیریم باین عبارت مجلس شورای ملی پس از اتمام تقریرات وزیر امور خارجه با کمال تأسف اظهارات ایشانرا موقع قبول ندانسته و مباحثات مطلب مطرح شده را ختم مینمایند هر کس این پیشنهاد را تصویب میکند قیام نماید همه قیام نمودند اتفاق تمام حاصل شد.

وزیر علوم - ۱۵ فقره تقاضای امتیازات برای اشخاص خواسته شده و بنده تقاضا میکنم و يك فقره .

تقی زاده - بنده تکلیف میکنم بهیئت وزراء که از امروز اقدام جدی در اخراج قشون روس بنمایند و نتیجه را بمجلس اظهار بنمایند .

وزیر جنگ - همین طور که اظهار کردند ما باید حرف آخری خودمان را تمام کنیم

اسدالله میرزا - بمقیده بنده ضرر ندارد که هیئت وزراء متفقاً بدربار روس وانگلیس تلگرافی بنمایند گفتند این مطلب خارج از موضوع است .

رئیس - موضوع مذاکرات روز ۳ شنبه بقیه راپورت کمیسیون عدلیه راپورت کمیسیون علوم معارف در خصوص محصلین مسکو و تقایس راپورت

کمیسیون فوائد عامه در خصوص جنگل های اربابی است

رئیس حرکت کرد مجلس ختم شد

جلسه ۴۹

صورت مجلس یوم سه شنبه ۲۷ شهریور

محرم الحرام ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و نیم قبل از غروب منعقد گردید در تحت ریاست آقای مستشارالدوله معاضدالملک صورت مجلس گذشته را قرائت کرد.

محمد هاشم میرزا - در صورت مجلس نوشته شده است که رأی در پذیرفتن نمایندگان آدینه محمد خان با اکثریت رأی داده شد در صورتیکه با اتفاق رأی داده شده بود.

رئیس - صحیح است .

آقای میرزا احمد - در خصوص رأی منفی هم اکثریت بوده اتفاق .

رئیس - صحیح است .

ذکاءالملک تلگرافی قرائت کرد که از تبریز بمنوان وزیر جنگ و وزیر داخله مغایره شده بود مشعر بر اینکه صبح بیستم بسنگر های رحیمخان حمله بردیم و جنابان سالار ملی و رشیدالدوله و سعیدالدوله هم همراه بودند پنج دقیقه بیشتر مقاومت نکرده دو مراده توپ درووا را گذاشته فرار کردند بنده ویرم خان تعاقب کرده تا یکساعت بغروب مانده هفت فرسخ آنها را تعاقب کردیم برف قریب یکدفع بود عده زیادی از آنها مقتول و دستگیر شدند اگر زیادی برف و بلذیت آنها نبود تمام دستگیر میشدند از طرف ما بجز يك اسب تلفات نشده است شب در یوزبند توقف کردیم بعد سالار علی و سعیدالدوله و بقیه اردو هم رسیدند صبح حرکت کرده نزدیک بستران آمدیم فردا خبر از رحیمخان میرسد علت اینکه بیشتر تعاقب نکردیم این بود که تویهای شنید رومسیر دهانه عقب بودند در صورتیکه قرار شد تعاقب کنیم سعیدالدوله و رشیدالدوله را با پانصد سوار عقب آنها خواهم فرستاد با رحیمخان پیش از دو بیست سوار نیست رحیمخان یا میرود بقوجه بكلو یا میرود بمغان و ماك روسیه چون از حسرتان تا رودارس يك فرسخ پیش نیست در صورتیکه بنگار روسیه رفت و در حسرتان ماند تکلیف چا کران معلوم است در صورت رفتن بنگار روسیه تکلیف را معین فرمایند در این جنگ تویهای شنید بواسطه زیادتی برف بکار برده نشد جمع فرقی و پیرم .

رئیس - جناب حاجی شیخ محمد باقر مجتهد همدانی در ضمن تگرافیکه بوزارت داخله کرده اند شرح مبسوطی تشکر از مذاکرات ششم و سیزدهم مجلس کرده است محض استحضار خاطر آقایان عرض شد .

ذکاءالملک - راپورت شعبه پنجم رادر خصوص رسیدگی باعتبارنامه لواالدوله قرائت کرده مشعر بر اینکه رسیدگی باعتبارنامه لواالدوله نماینده کرده و خونسار نموده چون دوسیه از طرف هیئت رئیسه نرسیده بود معول بجلسه آتی شد و اعتبار نامه دکتر حیدر میرزا گر چه نباید بشعبه پنجم رجوع شود معتمد الملک چون کار داشت رسیدگی کرد دکتر حیدر میرزا

باصدر الاسلام در درجه اول منتخب شده اند از روی نظامنامه انتخابات لکن در درجه ثانی صدر الاسلام بموجب يك رأی علنی دکتر حیدر میرزا را انتخاب کرده و رأی آندونفر معلوم نیست باید مجدداً آراء این سه نفر بانجمن نظار قشمرفته یکنفر از آنها معین شود و يك طفری کاغذ در کمیسیون آمده است که دکتر حیدر میرزا استعفا کرده و يك طفری کاغذ هم رسیده است که انتخاب دکتر حیدر میرزا از روی تهدید و تطمیع بوده است باید وزارت داخله تحقیقات نموده بشعبه اظهار دارد تا بتواند شعبه رأی خودش را اظهار نماید .

لایحه قانون قبول و نکول پروات تجارتی قرائت شد از ماده ششم تا ماده دهم بکمیسیون علوم کرد ماده الحاقیه هم کمیسیون نوشته بود راجع باینکه بعد از سه ماه این قانون در تمام ممالك ایران باید معمول و مجرا باشد پیشنهادی دکتر امیر خان راجع بفرمول عبارت قبول و نکول پروات تقدیم کرد پیشنهادی ارباب کیخسرو و تقی زاده در خصوص تبریر پروات نموده بودند و موکول بجلسه آتی شد .

رئیس - شور اول در این لایحه ختم شد این ماده الحاقیه و پیشنهادها رجوع بکمیسیون خواهد شد راپورت کمیسیون معارف و علوم را ذکاءالملک قرائت کرد مبنی بر اینکه دو نفر از شاگردان ایرانی که يك نفر در تفریس و يك نفر در بطریز بورع تحصیل میکنند يك عریضه بمجلس عرض کرده اند و مغایرجی خواسته اند که تحصیلات خودشان را تمام نمایند کمیسیون باین ملاحظه که اگر بپذیرد این مسئله نظایر بسیار پیدا خواهد کرد رجوع به وزارت علوم نمود و بملاحظه اینکه محصلین هم میآیوس نشوند چنین تصویب می نماید که وزارت علوم تحقیقات از مدارسیکه در آنجا هستند نموده دوسیه تحصیلات آنها را بخواهد چنانچه محصل هستند در حق آنها توجهی بشود لکن وزارت علوم اظهار داشت که در بودجه وزارت علوم از برای محصلین خارجه مجلس معین کرده لکن راجع است باشخاصی که تحصیلات مقدماتی را در مدارس ایران کرده تصدیق نامه در دست داشته آن وقت وزارت علوم آنها را اعزام نماید

و در ذیل این راپورت شرحی نوشته بود مشعر بر اینکه چند فقره شکایت از کاشان رسیده راجع باین که موقوفاتی درید آقا شیخ احمد بوده آقا سید محمد کاشانی وقفنامه و احکامی از حجج الاسلام عتیاب اظهار داشته که تولیت با من است وزارت اوقاف از شیخ احمد انتزاع کرده بتصرف آقا سید محمد داده است کمیسیون عمل وزارت اوقاف را تصویب میکند لکن آقا شیخ احمد اظهارات خود را بعدلیه بنماید

وکیل التجار - این خبر بچه مناسبت در اینجا آمده است و قرائت میشود نمی توانم در این رأی بدهم .

ذکاءالملک - این شکایت وقتی از کاشان رسیده بوده که کمیسیون عریض تشکیلی نشده بود باین جهت بمناسبت بکمیسیون علوم و معارف و اوقات رجوع شد .

وحیدالملک - همین قسم که فرمودند این وقتی بکمیسیون رجوع شد که کمیسیون عریض نبود و ما لابد شدیم جوابی برایش بنویسیم این بود که اینجواب نوشته شده است .

آقا شیخ محمد - بنده در خصوص معارف

لایم میدانم اگر اوقات مجلس صرف این مسئله بشود و آواز وزیر معارف بخوابیم که یک ترتیب صحیحی برای محصلین خارجه مثلاً آنها که در پاریس تحصیل میکنند بدهند اینها که میروند بفرنگستان در کدام مملکت تحصیل کنند و در چه رشته تحصیل نمایند این نمی شود جز تأیید از مادر مجلس مذاکره کنیم باید یک ترتیب صحیح کلی نوشته شود آنوقت آن ترتیب دستور بمجلس بیاید و در روی آن صحبت و مباحثات بنمائیم .

وحیدالملک - گویا راپورت کمیسیون درست مفهوم آقایان نشده است این راجع بود با شخصی که در خارجه مشغول تحصیل هستند و آنوقت تقاضای مخارج از مجلس با وزارت علوم می نمایند کمیسیون معارف دیگر اگر رای بدهد چهارم محظورات خواهد شد و این مسئله نظائر پیدا خواهد کرد و مانعی دانیم اختصاص واقعا تحصیل می کنند یا خیر مشغول کارهای دیگرند و وزارت علوم هم یک نظامنامه از برای محصلین خارج نوشته است و مجلس هم معین کرده است و در ضمن لایحه که بمجلس تقدیم کرده است او است لکن از برای اینکه قبل از گذشتن این قانون اگر چنین تقاضائی باز نمایند تکلیف معلوم باشد کمیسیون این طور صلاح دانست که وزارت علوم تحصیلات آنها را از معلمان و رؤسای مدارس آنها بخواهند و در صورتی که همین قسم مشغول تحصیل بودند آن وقت در مجلس مذاکره بشود .

آقامیرزا ابراهیم خان - بنده عرض می کنم بهتر این بود که از کمیسیون بدو رجوع می شد بوزارت علوم که تحقیقات اولیه را بنمایند که این ها چه اشخاصی هستند و تحصیلاتشان چیست و معاش آنها از چه راه است و چه تحصیل کرده اند و اگر معلوم می شد که محصل هستند و محتاجند تمییز است در مساعدت با آنها خودداری کرد .

وحیدالملک - دو فقره عریضه از دو نفر از این شاگردان بمجلس رسیده است و در هیچ کدام از این دو فقره دوسه تحصیلاتشان را نداریم و نفرستاده اند فقط عریضه است مشعر بر اینکه مشغول تحصیل هستند و یک مخارجی بطور اعانه بآنها داده شد که تحصیلاتشان را تمام کنند و بیش از این اطلاع نداریم که چه کرده اند وزارت معارف هم بیش از این اطلاع ندارد ما هم نتوانستیم بیش از این کسب اطلاع فوری نموده در این موضوع حکم بکنیم برای اینکه مانعی دانیم اظهارات اینها فی الواقع از روی صحت است یا از روی صحت نیست و اگر از روی صحت باشد و محصل باشند و مدد معاش بخواهند و کفاف معاش نداشته باشند قابل است که در روی آن مذاکره بشود و یک مسئله دیگر آنست که از ای تحصیلات خارجه لازم است یک ترتیب عمومی نوشته شود والا دوچار مشکلات خواهیم شد خوبست وزارت معارف آن قوانین را نوشته بفرستند بمجلس و از مجلس بگذرد والا یک مبلغی از مالیه دولت داده می شود بچند نفر که مثلاً در امریکا تحصیل می کنند و مفتش دولت در آنجا نیست که به بیند او تحصیل می کند یا خیر پس لااقل لازم است یک دوسه یا سفارش نامه از مدرسه یا معلم آن شخص باینجا بیاید که ابدانیم فی الواقع از روی صحت است یا از روی صحت نیست .

رئیس - این يك مطلب بزرگی نیست که آنقدر وقت مجلس را صرف آن نمائیم و بدون ترتیب نمی توانیم يك قراری در آن بدهیم پس معلوم است وزارت معارف باید يك ترتیب صحیحی در این باب بطور کلی بدهد که موافق آن ترتیب عمل شود و اسباب آسودگی آنها هم بشود پیشنهادی یا نکرده نفر از وکلا نموده بودند ذکاءالملک قرائت کرد مبنی بر اینکه اشخاص که در ادارات دولتی مستخدم می باشند و دارای مواجب دولتی هستند اگر مواجب آنها از حقوق اداری آنها کمتر است بقیه آنرا دولت بدهد که معادل حقوق اداری او بشود و اگر مواجب او زیاده از حقوق اداری است آن زیاده را وزارت مالیه ضبط نماید .

دکتر اسمعیل خان - بنده فوریت این پیشنهاد را تقاضا می کنم .

رئیس - در باب فوریت باید رای گرفته شود و لازم است دلیلی بر فوریت آن اگر شما دارید اظهار نمائید تا بعد رای گرفته شود .

دکتر اسمعیل خان - چون بودجه وزارت خانه ها و ادارات بمجلس آمده است لازم است در هنگام ملاحظه بودجه اینقرار داده شود تا قبل از آنکه بودجه بمجلس بیاید ترتیب بودجه معین باشد **رئیس** - در باب فوریت پیشنهاد رای می گیریم .

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - لازم نیست چون متعلق بودجه است بیش از يك شور در آن نخواهد شد .

رئیس - سه نفر از اعضای کمیسیون پست و تلگراف و فوائد عامه ناظم است شاهزاده اسداله میرزا پیشنهاد می کنند آن سه نفر را انتخاب کنیم حالا یاد آوری کردم که برای جلسه آتی به اذهان حاضر باشد .

افتخار الواعظین - دو نفر از اعضای کمیسیون عرایض چند روز است استعفا کرده که الان سه چهار روز است کمیسیون با سه چهار نفر کار می کند و این خلاف قانون است باید معلوم شود که اینها مشغول هستند یا خیر اگر مشغول هستند خودشان اگر هستند و استعفای خودشانرا بشعب خودشان پیشنهاد کرده اند از شعب آنها عوض آنها انتخاب شوند .

وزیرزاده يك جزع عرایض بنده را افتخار الواعظین و بنده فرمودند عرض میکنم استعفای آقایان اسباب زحمت شده است پنج روز در يك کمیسیون تشریف میبرند بعد استعفا می کنند خوبست دلائل استعفای خود را در مجلس بیان کنند آنوقت اگر دلائل موجهی بود مجلس قبول می کنند و عوض آنها انتخاب خواهد شد **میرزا داود خان** - بنده هم عرض میکنم علت استعفا را باید اظهار کنند بجهة اینکه کار همین ملت است و ما هم جمع شده ایم برای خدمت به همین ملت وقتی که ما را برای يك شغلی معین میکنند و از آن شغل استعفا می کنیم باید علت آن را بیان کنیم .

میرزا امیر قلی خان - اینکه می فرمائید هر کسی استعفا می کند باید دلائل آنرا در مجلس اظهار کند بنده برخلاف این عقیده هستم برای اینکه شاید علت استعفا يك دلائل باطنی باشد و نخواهد

در مجلس اظهار کند یا آنکه از عهده این کار بر نیاید آنوقت نخواهد اظهار کند که من از عهده اینکار بر نمی آیم و این مسئله باید معلوم شود از برای بعد از این ممکنست يك نفر دیگر هم بخواهد بواسطه علتی که بتواند اظهار کند استعفا بدهد از يك کمیسیونی پس قبل از وقت تکلیفش معین باید باشد و تا بحال این مسئله مسکوت عنه بوده است و انگیهی مستعفی استعفای خود را بشعب می دهد و این خیلی سهل تر است از اینکه استعفا را بمجلس بدهد و عوض او هم از شعب منتخب میشود پس خوبست از طرف ریاست مقرر شود که از شعبه متفقین عوض آنها انتخاب شود .

رئیس - اگر رئیس کمیسیون استعفا داده اند و پذیرفته شده باید در همان شعبه عوض عضو مستعفی را انتخاب نمایند .

رئیس - آقای آقامیرزا ابراهیم خان سئوالی از وزارت داخله در باب حکومت فارس داشتید بیان نمایند .

آقامیرزا ابراهیم خان - از معاون وزارت داخله سئوال میکنم که حکومت فارس معین شده است یا خیر .

معاون وزارت داخله - در جواب آقا میرزا ابراهیم خان می توانم عرض کنم که فرمانفرمای ایالت فارس معین شده است ولی اینقدر از بیان اراد این موضوع کافی نمی دانم و لازم می دانم مفصلتر عرض کنم همه آقایان می دانند که فارس يك مملکت وسیعی و دارای چقدر اهمیت است چه از نقطه نظر سیاسی و چه از نقطه نظر جغرافیائی و ثروتی و تجارتی در این صورت دارای يك اهمیتی است که سزاوار است دقت اولیای امور را جلب نماید و همه آقایان می دانند که يك قسمت عمده این مملکت در زمان سابق یعنی در دوره استبداد مجمع اشرار بود و امروز موقعی است که تنظیمات لایحه و جلال تاریخی خود را ظاهر نمایند در اوایل دولت جدید يك نقشه و اقداماتی در نظر بود از برای آنجا ولی بواسطه دیر فراهم شدن اسباب آن نقشه بموقع اجرا نرسید لکن اقداماتی در جلو گیری سخت و سیاست اشرار شد فتنه در این اواخر بسیار علامت از علانم استبداد در فارس بظاهر رسید و آن قضیه (خانه) بود که خاطر آقایان مسبوق است و در این اواخر با آنکه اقدامات اساسی که در نظر وزارت داخله بود بموقع اجرا نرسید مع ذلک مملکت فارس از هر زمان منظم تر بوده و نظر اولیای امور و مخصوصا وزارت داخله در آنست که اساس نظم طوری بر قرار باشد که بهیچوجه خاطر اولیای امور و نمایندگان محترم ملت نگران نباشند و بتفاوت فصول نظام مرتفع نشود و دیگر نظر اولیای امور در آنست که اجرای عدل طوری بشود که غنی و فقیر وضیع و شریف از نتایج عدل بهره مند شوند و همین قسم که در دوره استبداد نقاط عمده ایران بیشتر در فشار ظلم و استبداد بودند همین قسم حالا هم بیشتر مستحق و تشنه عدالت و شرارت هستند پس از برای حصول این دو مقصود عمده اگر چه يك تهیه کافی لازم است لکن عرض میکنم بیشتر از تهیه کافی وجود شخص کافی لازم است که قادر و فعال باشد و در امور فارس بخوبی با

صیحت و اطلاع باشد و بتواند قوانین موضوعه را بخوبی بموقع اجرا بگذارد به طبع باشد و در فارس حکومت کرده باشد نظر باینکه ملاحظات حضرت والا فرما فرمایند چون سابقاً در فارس حکومت کرده اند و سوادتیم در کرمان بوده اند و از روابط کرمان و فارس بخوبی اطلاع دارند ایشان منتخب شدند و گمان میکنم بعد از ورود ایشان بفارس بخوبی آنجا را اداره نموده و بزودی علائم این مقاصد بظهور میرسد.

میرزا ابراهیم مخان - اگر چه مادر اجرائیات وزراء نباید شرکت داشته باشیم ولی با چشم های خیلی دور بین نگران خواهیم بود و مواظبت خواهیم داشت و همیشه در اطمینان کافی میتوانیم داشته باشیم که وزارت داخله در انتخابات تمام الاختیار خود البته فداهای لازم را نموده است و انشاء الله اگر بطوری که منتظریم با این اختیارات که بآنها داده شده کارهای خوب کردند و موجبات رضایت اهالی فراهم آمد که البته معلوم است نهایت تشکر از ایشان خواهیم داشت اگر خدای نخواسته برعکس نتایج ظاهر شد آنوقت شکایات و تمکدر قلوب نتیجه خواهد داد.

معاون وزارت داخله - اگر این فرمایشات را نمی فرمودند کار حاکم آنجا در اجرای این مقاصد خیلی سهل تر و محکم تر بود ولی بعد از این فرمایشات کار حاکم و وزارت داخله را خیلی سخت کردند.

رئیس - یک ربع تنفس است. مجلس متفرق شد مجدداً پس از بیست دقیقه تشکیل شد.

از طرف رئیس یک ربع تنفس اجازه داده شد و مجدداً مجلس منعقد شد.

در خصوص کثرات کردن مستر انیس نیو از کمپانی هند واروپ برای استخدام تلگراف خانه قرائت شد و کافندی هم در خصوص تأکید این مسئله از وزارت پست و تلگراف قرائت شد.

منتصر السلطان - میخواستیم عرض کنم اگر سمت مستشاری موقت باین متداولی میشود بدهید باید مواد موقتی را مجلس شورا معین کنند چه موقتی وجه غیر موقتی آنهم مجلس شورای ملی از هر دولتی و از هر جا که صلاح خودش را دانست باید آن شخص را معین کند پس کمیسیون محترم نمی تواند رأی بدهد و این حق را بوزیر بدهد من ایشرا رد میکنم زیرا هیچ وزیری حق ندارد که یک نفر را بجهت یک روز معطل کند این را بنده رد میکنم و بهیچ وجه قبول ندارم و اینکه در ماهی سیصد رویه در حق این معین میشود اگر مستشار است که برای اداره کردن امور داخله است هیچ مستشاری نمیتواند برود زیر سیم یا سیم پاره شده درست کند یا فلان تلگرافخانه را اصلاح کند این را حق ندارد و اگر که مستشار دائمی نیست و موقتی خواهد بود پس باین اسم هم نمیتوان آورد پس ترتیبات کارها بیک ترتیبی است که نمیدانم این حق را ما بوزیر بدهیم و خود پارلمان باید معین کند که از کدام دولت این مستشار معین بشود این را مکرر گفته ام که هیئت وزرا نباید معین کنند.

معاون پست و تلگراف - در این مسئله نوشته شده است که سمت مستشاری بیاورند فقط این شخص

را خواسته اند برای کمک موقتی و نگفته است که بدون رأی مجلس میخواهیم این کار را بکنیم وزارت پست و تلگراف مطلب خودش را پیشنهاد کرده است بمجلس و اما قرار دادی که شده موافق کلیه ترتیبات البته وقتی میخواهند شخصی را مستخدم کنند باید قرار دادی بگذارند مذاکره میکنند که بچه ترتیب و بچه مبلغ و شرایط او چیست اما اینکه نوشته شده است که اگر باید باموریت برود مخارج راه باو خواهیم داد این جهت اتفاق است که اگر لازم شد باو بدهند و سمت معینی از برای او در اداره تلگراف ما معین نکردیم اینهم از باب دستگاه اطلاع دارد این موقتاً آورده ایم که از برای اول سال که بودجه پیشنهاد بمجلس میکنیم و در گمان هم مینویسیم او هم که اروپائی است و ده سال است که در اداره تلگرافات انگلیس خدمت کرده از اطلاعات او چیزی کسب کنیم.

میرزا اسمعیل نویری - بنده عرض میکنم این که میفرمائید این مستشار نیست من نمیدانم معنی مستشار چیست معنی مستشار همین است که کرده اند غیر از این معنی دیگری ندارد معنی مستشار این است که از یک دولت خارجه کسی را آورده مستخدم کنند این هم همان است که میگویند همان قرارداد را دارد و آنکه میگویند کثرات نیست منتهی مطلب کثرات برای کوچکی است و شش ماهه است و میخواهم بگویم وزیر از قرار داد مجلس تغلف کرده است بواسطه این که مجلس قرار داده بوده است که هر وزیری بخواهد یک مستخدم یا مستشار بیاورد اول باید بمجلس اطلاع بدهد مجلس که مطلع شد بعد از استحضار مجلس آنوقت برود سؤال و جواب نماید این وزیر قبل از استحضار مجلس حق نداشت مذاکره نماید مطلب را ختم نمائید.

حسنعلی خان - کمیسیون مجلس نمیگوید حتماً یک چنین چیزی را عمل کنند و اسم هم نمیدارد که از چه مملکت باید مستخدم گرفت یک اظهاری از وزیر پست و تلگراف شدو بکمیسیون آمد و ما هم نظر خودمان را نوشتم و فرق است میان این که یک نفر را دولت بسمت مستشاری قبول میکنند یا یک کسی را دولت بسمت مستشاری قبول میکنند بشش ماه و پنج ماه بسمت مستشاری بیاورد و وزارت خارجه معاهده رسماً با دولت آن شخص که آنرا اجیر میکنند میکنند این یک مسئله است که خیلی اهمیت دارد ولی این مسئله را کمیسیون رسمیت نداد که در مجلس مطرح شود در اینجا وزارت پست اظهار کرده است که یک کسی را میخواهیم موقتاً بیاوریم با اداره پست و تلگراف و بعضی ترتیبات داخلی بدهیم چون بی سبب کمیسیون این را رسمیت نداد در صورتیکه بین وزارت خانه و آن شخص کافندی رد بدل شده باشد بسفارت خانه یا خارجه طرفیت ندارد.

محمد هاشم میرزا - معلوم نیست مستشار است یا مستخدم و گفته اند حق وزیر است اگر حق مجلس نیست که بسیار خوب و اگر حق مجلس است و باید گفتگو کنیم و از هر دولتی مستشار خواهیم آورد همه مستخدمین را از همان دولت باید خواست.

آقاسید حسین - اینجا چه ضرری بکمیسیون محترم وارد است که این نصیبت را کرده این بنطور

میفهماند که تمام وزراء بهمین طور غیر رسمی حق دارند از هر دولتی مستخدم بیاورند.

فاتح الملک - بنده می بینم که ما متصل میکنیم که چرا مستشار برای ادارات نمیخواهند حال یک وریری آمده است و یک پیشنهادی کرده است و یک نفر را برای اداره کردن خواسته است این در صورتیکه در میان خودشان مقاوله نامه راجع باو نباشد و یک قرار شش ماهه بگذارند که اداره کند در حالتیکه ضرری نداشته باشد و پول زیادی نخواهد نظریات کمیسیون را بنده تصدیق میکنم.

مقین السلطانه - بنده باین وزیر محترم هیچ ایرادی ندارم بجهت این که تمام طریق قانونی را ابقا کرده اند و برای مجلس مقدس موکول کردند ولی چیزی که خیلی جای تعجب است این است که کمیسیون در این باب از دیر تند تر رفته است یعنی همان حق را که وزیر محترم بمجلس داده کمیسیون برداشته است و این خیلی جای تعجب است برای اینکه ما این را میدانیم علاوه بر این که مطلب سابقه دارد و در مجلس محسوساً در پرگرام وزراء این مطلب معین شده است که هیچ کدام از وزراء نمیتوانند بدون اطلاع مجلس مستخدم از خارج بیاورند پس این رأی کمیسیون موافق نیست و لای آنچه که راجع بخود این مستخدم است بعضی مطالب است که باید در این جا اقرار کرد یعنی باید گفت که وزیر پست و تلگراف تصور میکنند که در ضمن شش ماه ممکن است اداره اش اصلاح شود بتوسط یک مستخدم خارجی این است ادعای خیلی بزرگی در شش ماه نمیتوانند اداره خود را مرتب کنند یعنی مجبور میشود پس از شش ماه تجدید کند پس در این مدت نباید اهمیت داد که شش ماه است یا یک سال البته این شش ماه نیست بلکه ممکن است زیاد تر باشد و اما آنقدری که راجع بحداثت و همراهی سفارت باشد اغلب مأمورین خارجه که داریم از اداره خودشان قرض کرده ایم این نکته اساسی را فراموش میکنند که امروز یک نفر اروپائی را ما از توی کوچه برداشته که فرضاً شاگرد مغازه است و او را میخواهیم اجیر کنیم همینکه لازم بشود و مورد تعدی بشود و بعضی حرفها درباره او در بیاورد قهر آسفارت او درباره او رسیدگی میکنند این ملاحظات را که ما در نظر بیاوریم آنوقت این حق بزرگ را که مجلس دارد که رسیدگی بجزئیات اینکار و استخدام مأمورین باشد اگر این حق را سلب بکنیم فردا ممکن است تمام وزراء باسم اینکه موقتی است و رسمی نیست مأمورین خارجه بیاورند گمان میکنم بعد از این دچار اشکالات بشویم استخدام این مأمورین بهیچ وجه صلاحیت ندارد و بنده مخالف این هستم.

وکیل التجار - ماداخل آن مذاکراتی که هیچ معنی ندارد میشود و چیزهایی که خودمان طرح میکنیم و فکر میکنیم میکنیم بنده مخالف این مطلب هستم که بروند تمام اداره شانرا تغییر بدهند و از دولتی روس و انگلیس یا از غیر دولتی بیاورند هیچ ربطی ندارد و این صحبتها صحیح نیست یک رایسورت از یک وزارتخانه رسیده است که یک نفر را من شش ماهه وجود او را برای بعضی اصلاحات لازم میدانم در اصلاحات اداره در مدت شش ماه میشود یا نمیشود نمیدانم اداره تلگراف یعنی اداراتی که ما امروز داریم و تا

امروز داریم و تا اندازه میشود گفت که اداره یکی همان اداره پست و تلگراف است ولی نواقصی دارد که باید اصلاح بشود ممکن است در ششماه بشود اصلاحات کرد که محتاج بیک نفر مستشار نباشیم دیگر این که مستشار نبوده است مذاکره در این است که این آدم را باین ترتیب مجلس تصویب میکنند یا خیر بنده عقیده ام این است بآن شرایطی که گفته شده است که در مدت ششماه برای اصلاحات کافی است معلوم میشود که در این مدت میتواند این شخص بقدر لزوم اداره تلگراف را مرتب کند بنده مخالف نیستم که استخدام کنند بعد از ششماه اگر خواستند تجدید بکنند میکنند و آنوقت اگر صلاح ندانستیم نمیگذاریم تجدید کنند اختیارش باما است هیچ کسی نمیتواند بعد از آنکه مجلس تصدیق کرد لازم شد که تجدید کند حرفی بزند و بگوید چرا تجدید میکنند و سفارت هم نمیتواند بگوید که چرا بعد از ششماه تجدید نکردید.

افتخار الواعظین - بنده اولاً عرض میکنم مخالف وکیل التجار و بعد خاطر آقایان را جلب بیک نکته مهم میکنم که اداره تلگراف یکی از ادارات خیلی مهم مملکت است تمام اسرار دولتی و اسرار ملتی و منبع بلیتیک مملکت تلگراف است و بنده عرض میکنم که یک نفر اروپائی را که باما همجواری باشد چه رسمی چه غیر رسمی ابدأ بودن او را در اداره تلگراف تصویب نمیکنم و اما در باره این مسوول عرض میکنم در روزنامه امروز بنده دیدم که ایشان سابق در اداره تلگراف تعمیری بوده اند و کسی که تعمیری هم کرده است او را چه طور برای اصلاح میخواهند که قانون بنویسد بنده ابدأ تصویب نمیکنم.

محاسب الممالك معاون پست و تلگراف لازم است عرض کنم این تعمیری نبوده رئیس سیم خراسان بوده و مدتی هم آنجا خدمت میکرد و مدتی ناظم کل بوده و این که تعمیری بوده است نمی دانم.

تقی زاده - همه این حرفهایی که در خصوص راپورت کمیسیون ما گفتیم زیادی است مکرر در خصوص مستشارها صحبت شده است و اختلافات در خصوص کنترلاتها که آیا بمجلس بیاید یا نباید و مباحثات نشده است و خلافتش دیده شده است و همیشه گفته شده که باید بموجب قانون اساسی حق دارید بکنترلاتها رسیدگی کنیم راپورت یک کمیسیون میان دعوا نرخ معین کردن یک مسئله اساسی مملکت را حل نمیکند و یک سندی بدهیم که وزراء هیچ حق ندارند کنترلاتها را بدون تصویب مجلس ببندند اگر حق داریم که بکنترلاتها رسیدگی کنیم برای این است که جزو رسوم جاریه است بنده می گویم بموجب معاملات سابقه حق مجلس است که بمجلس بیاید و وزیر هم فرستاده است و اما بعضی ها می گویند غیر رسمی است بنده این را نمی فهمم.

اسدالله خان - همانطوری که آقای تقی زاده فرمودند بنده تصدیق میکنم ولیکن باب استخدام کمپانی یک بابی است که اگر بخواهیم در آن موضوع حرف بزنیم باید ده روز در آن حرف بزنیم خوب است که ما اصلاً دایره کنترلات را در مملکت وسعت ندهیم ما امروز تصور می کنیم که اگر بخواهیم از خیابان علامه الدوله فلان یونانی را

هم بسمت استخدام قبول کنیم باید کنترلات کنیم یا می توانیم مادامی که در اداره تلگرافخانه یک مستخدم لازم است بگوئیم که تا زمانی که کار میکند ماهی صد تومان بیاوریم و این که این پیشنهاد وزیر را بپذیریم و با اجازه بدهیم که کنترل نماید کمان نمیکنم که کنترل لازم نباشد بنده ابدأ بهیچوجه کنترلات را قبول نمیکنم بجهة اینکه این باب کنترلات را این طور که ما باز کردیم فردا اگر یک تاجر اروپائی هم خواسته باشیم می گویند که باید کنترلات شود و باین واسطه دست و پای یک اداره را می بندند.

اسدالله میرزا - بنده می خواستم در این باب اظهاری بکنم ولی اظهار بعضی از آقایان و کلاً بنده را مجبور میکند که مفصلاً عرض کنم بعضی از آقایان می گویند که وزراء می توانند تمام اجزا و مستخدمین ادارات را بیرون کنند و بجای آنها از خارجه بیاورند بعضی هم می گویند کمیسیون می خواهد یک حق را از مجلس بگیرد در صورتی که وزیر این حق را داده بود بنده عرض میکنم یک وقتی یک محمد علی میرزائی بود و یک طرف یک وزرائی داشتیم بآنها هیچ اعتماد داشتیم باین جهت می گفتیم که هر کاری را که می خواهد وزیر اقدام کند باید بنظر مجلس برسد و هرگز مطمئن نبودیم که یک وزیری یک کاری را بکند یا آن پادشاه در آن رأی بدهد ولی ما اگر بخواهیم یک روزی داخل رشته قانون شویم نباید در جزئیات حرف بزنیم ولی عرض میکنم که اگر باید مملکت منظم شود باید وظیفه هر کس معین شود نه اینکه شما اسم یک کسی را بگذارید وزیر و با بگوئید که آب را بدون مجلس نخورد این را بنده مخالف قوانین مملکتی که پایه اش قانون گذارده می دانم بهمین دلایلی که کمیسیون اظهار داشته و بعضی از آقایان هم اشاره فرمودند تصور بفرمائید که اگر امروز یک عمارت دولتی خراب شود و وزارت جنگ بخواهد یک مسوول فرانسوی بیاورد که آنرا بسازد آنوقت یکی یکی از آقایان محترم می گویند که وزراء ابد حق ندارند یک نفر اروپائی را اجیر کنند بنده گمان میکنم که این را باید یک روز نشست و اساساً مذاکره کرد وزیر هم تکلیف خود را بداند وکیل هم تکلیف خود را بداند اما در این باب که اظهار شد که مستخدمین خارجه بیاورند از هر نقطه که می آورند باید مخارج سفری باور بدهند و شما ابدأ بکنترلات آنها ملاحظه نکردید که آنوقت این ها مستخدم هستند بانیستند وزیر پست و تلگراف شاید بعضی ملاحظات کرده است و این مطلب در نظرش هست که وقتی مستشار می آورند لابد باید مخارج سفری او را بدهند و بعد از آنی که این شخص وارد این خاک شد ائلاً یک مدتی می خواهد که شروع بکار نماید و امروز وزارت پست برای اینکه این اداره ها داخل مرقوم جدید بشود استخدام این شخص را تا شش ماه کافی می دانند و این هم یک کسی است که مدتی در این مملکت بوده و اطلاعات کامل دارد و شخصاً بصیر است محتاج باینکه این تلگراف کجا است و اینجا چه تلگرافخانه است و چه قدر سیم دارید ابدأ نیست همه اینها در نظرش هست بنده تصور میکنم همین طور که کمیسیون تصویب کرده

است شاید بالاخره همین طور که گفته شد وزیر تلگراف از برای اینکه کارش از پیش برود گفته شد که یک فوری را بیاورد و آن را صورت کنترلاتی داده از مجلس بگذرانند و این را که گفته شد که یک آدمی را بگویند بیایند اینجا بنشینند این کار را بکنند صحیح است ولی کمیسیون بعد از مذاکرات زیاد در یک باب رأی باین دادند و عقیده شان هم بر این مستقیم است و این قدر هم نبود که بعضی اظهارات دیگر که نامناسب است بشود بجهة این که این اظهارات یک اندازه توهین است بکمیسیون آنها البته حقوق مجلس را حفظ می کنند ولیکن می گویند که وزیر تلگراف در این موقع اینطور تصویب کرده است بالاخره بعد از آنکه مذاکرات را در این باب کافی دانسته و کمیسیون پیشنهاد کرده است رأی بگیریید آنوقت اگر صلاح دانستید بکلی کنترلاتها را باین رجوع کنید یا بکمیسیون خارجه یا بکمیسیون بودجه.

سلیمان میرزا - اما این لایحه قانونی بوده یا نبوده اگر لایحه قانونی است موافق نظامنامه داخلی می بایستی لایحه وزیر طبع و توزیع بشود تا ما مسبق شویم و حال آنکه طبع و توزیع نشده و بنده نمی دانم که لایحه وزیر چه بوده و کمیسیون چه تصویب کرده است مطلب دیگر بنده راجع به نظامنامه داخلی است عرض می کنم موانع این راپورت کجا است ما دیدیم که برخلاف این راپورت حرف زدند و کسی مدافعه نکرد اگر مخبری ندارد که بنده اظهار نکند و اگر مخبر دارد که باید بفرمائید تا بشناسیم و اینکه اینجا نوشته شده است که این قرار داده است دولت مامور کتب است از چند وزیر این را وزیر شخصاً اقدام کرده بنده ملتفت نشدم هر وقت یک وزیر یک اقدامی بکند مثل این است که دولت آن اقدام را کرده است از این گذشته حضرت والا فرمودند که اگر یک وقتی مملکت ما خواست یا در دائره ترقی بگذارد بنده خواستم عرض کنم که این قضیه فرضیه موجود است بحد الله بهیئت وزرای خودمان کاملاً اعتماد داریم و با بدائره قانون گذارده ایم پس وقتی که ما با بدائره قانون گذاریم باید برای وزرای خودمان حدی معین کنیم یکی از وظایف وزرای ما این است که اگر آب بخواهد بخورد باید از مجلس اخذ بگیرد این است یک نفر مستخدم خارجی را خواست که در وزارتخانه خود مستخدم کند باید با اطلاع مجلس و ملت باشد والا ما نمیتوانیم بگوئیم وزرا مختارند هر طور که میل دارند صرف بکنند بدون اطلاع ملت اگر چه ما بهیئت وزرا کاملاً اطمینان داریم و غیر رسمی را که فرمودند بنده نمیدانم وقتی که دولت قبول کرد چه طور غیر رسمی میشود و اینکه فرمودند شاید یک وقتی وزیر از جیب خودش پول بدهد بیک نفر که بیا این لایحه قانونی را برای من بنویس بنده عرض میکنم اگر همچو کاری بخواهد بکند هیچ لازم نیست بمجلس اطلاعات بدهد ما هرگز این اشکال را نخواهیم کرد ازین گذشته ما باید بدانیم این راپورت چه طور میشود مطرح بشود بدون اینکه طبع و توزیع شده باشد والا همه کمیسیون شش نفر از و کلاً هستند چگونه یک حقی را میخواهند از ما سلب کنند و اینکه میفرمائید موقتی شده و شش ماهه است ممکن است بعد از شش ماه تجدید بشود این موقتی دائمی بشود پس این را خوب است مخبر کمیسیون توضیح دهد.

حسنعلی خان - اینکه میفرمایند این لایحه قانونی بوده یا نبوده اگر لایحه قانونی بوده چرا طبع و توزیع نشده بنده عرض میکنم که این لایحه قانونی نبوده فقط يك اظهاري از طرف وزارت پست و تلگراف شده بود و رجوع شد بكمیسیون وزارت پست و تلگراف اگر تصور میکرد این کنتراست است و باید از مجلس مقدس بگذرد این کنتراست را همان داری که گفته شد رجوع می شد بكمیسیون خارجه و طبع و توزیع میشد مسئله دیگر که فرمودند این رسمیت دارد یا ندارد بنده عرض میکنم رسمیتی ندارد و همان طوریکه آقای میرزا اسدالله خان فرمودند بنده هم باز عرض میکنم آن مستخدمینی که کنتراست هستند و دولت آنها را کنتراست میکند یا آنکه يك خدمت معینی در يك وقت معین و بعد هم عذرش را بخواهد فرق دارد و اما اینکه میفرمایید این اظهارات توهین است عرض میکنم توهین نیست ممکن است راپورتی که از کمیسیون می آید ایرادات در آن بشود این توهینی برای آن کمیسیون نمی شود کمیسیون میگوید اینطور بنظر ما میرسد و اصرار نداریم که چیزی را که بنظر ما رسید مجلس مجبور است قبول نماید و ما هر چه را که وزارت پست و تلگراف تقویت مینماید برای بدهند ابداً کمیسیون اینطور اصراری را ندارد.

وکیل الرعایا - اینکه فرمودند اعتماد بهیشت وزرا باید داشت اطمینان بآنها داریم و حق خودشان را بآنها واگذار کردیم چنانچه همیشه در سر کار خودشان هستند ولی ما هم باید حق خودمان را نگاه بداریم یعنی مکلفیم که ما کارهای خودمان را منظم داشته باشیم ولیکن در مسئله مستشار خوب است وزیر امور خارجه ما از يك دولتی با يك قرارداد صحیحی بخواهد آن وقت لازمه آن شخص است که خوب کار بکند لکن اعتمادی بآن شخص که از طرف دولتی نیامده باشد نیست باین جهت است که بنده عرض میکنم و نظرم باین است که مستشار بیاید لکن بهمان ترتیبی که عرض شد از همان راهی که تمام دنیا گفته و کرده اند در يك چیزیکه خیلی لازم میدانم عرض کنم این است که اگر اینکه ما بخواهیم بهمین شش اصلاحات قانع شویم آن اصلاحات بزرگ میباشد برای وقت دیگر باین جهت اینچنان بلسان التماس عرض میکنیم آن کاریکه شش ماه بعد از این میخواهید شروع کنید الان شروع کنید

مؤتمن الملک - موافق ماده بیستم نظامنامه داخلی لوایح قبل از آنکه بمجلس بیاید باید پرورد بكمیسیون بودجه اینک بمجلس آمده است.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - من يك استواری دارم يك وزیر اگر بخواهد اصلاح یکی از لوایح را بنماید میتواند خودش اصلاح کند و اگر یک نفر که بصیرت در امر آن وزارتخانه داشته باشد میتواند مستخدم کند یا نمیتواند در این که دو دست تومان میخواهد بگیرد یا بیشتر یا کمتر حق مجلس است که هر چه صلاح میدانند تقویت نماید.

محمد هاشم میرزا - عرض می کنم در میان لایحه وزارت مرقوم است که مستشار دائمی نخواهد بود و این يك مستخدم است دویم اینکه معاون فرمودند که این سابقاً مستخدم هم بوده چطور سابقاً مستخدم

بوده است شخصی غیر رسمی بوده اند به ترتیب بوده است که ملتفت شویم بچه ترتیب بوده است.

معاون وزارت داخله - این که عرض کردم مستخدم بود در ایران بوده ولی مستخدم ایران بود است در اداره هند و اروپا بوده است و اطلاعات دارد اداره تلگراف کاملاً رفورم از او میخواهد حال خوب است مجلس در فصول شرایط ملاحظات کرده تصحیح کند یا اگر از اصل هم تصویب نميخواهند کنند رد میکنند.

صدرالعلماء - البته اصلاحات ادارات محتاج است باشخاص بااطلاع و این لازم به تأمل نیست ولی می خواهم عرض کنم خوبست مقرر شود از مسلمان های تربیت شده یا از زردشتیهای بااطلاع انتخاب شوند.

معین الرعایا - بنده می خواستم عرض کنم کمال اعتماد رابوزراء دارم در اینکه آقای اسدالله میرزا گفتند که این وزیر برای آب خوردن هم باید اجازه بخواهد یا اگر عمارتی بخواهد بسازد باید اذن از مجلس بگیرد که این دو با هم خیلی اختلاف دارد و بنده اینکار را از حقوق اساسی مجلس می دانم.

وحید الملک - بنده مقدمه استواری از مغیر کمیسیون داشتم که این پیشنهاد را لایحه قانونی می داند یا نمی داند اگر چیز دیگر است هر اسمی دارد بگویند.

حسنعلی خان - کمان می کنم اگر از خود وزیر پست و تلگراف هم پرسید نمی داند چیست ولی آن ساعت بنده می توانم جواب عرض کنم که مجلس تکلیف کرده باشد.

وحید الملک - من نمی دانم و خود مغیر هم می گویند ایشان هم نمی دانند حالا بنده عرض کنم مطرح مذاکره امروز مجلس چیست اگر مطرح مذاکره راپورت کمیسیون است که بعضی عرایض است بنده عرض کنم و اگر پیشنهاد وزیر است معلوم شود باید از هم تفکیک شود حالا بنده چون اسم این پیشنهاد را نمی دانم اگر پیشنهاد است باید اول طبع و توزیع شود بعد بمجلس بیاید برای شور خوب است جواب بنده را بگویند.

اسدالله میرزا - مطرح مذاکرات راپورت کمیسیون است پیشنهاد کرده است این قرار داد قابل مذاکره نیست و مطرح همان راپورت است کمیسیون هم پس از مذاقه عقیده خودش را اظهار کرده است ولی در باب اصل مسئله عرض می کنم بدبختانه لغات متعدد نداریم هر معامله را کنتراست می گویند و آقایان هر يك يك جور می گویند یکی می گویند تمام امتیازات دیگری میگویند کنتراستها بنده عرض می کنم در هر مملکت در باب کنتراستها و قراردادهای که اقسام آنها معلوم شود و مقصود از کنتراستی که باید بمجلس بیاید تصویب شود کدام است.

وحید الملک - بنده عرض می کنم که از آنوقتیکه خواستم استواری کردم هیچ سر سوزن اطلاعی برایم حاصل نشده است عرض می کنم اگر مطرح مذاکره راپورت کمیسیون است مطالب راپورت دو قسم است یکی قسمت اول راپورت و اعتراضی است و نقضی در قانون اساسی چطور که اغلب آقایان

فرمودند و اما قسمت دویم که نوشته است خود وزیر اینکار را می تواند بکنند همین طور هم که خود معاون وزارت پست هم اظهار کردند و یقین می دانم خود وزیر هم این قصد را نداشته است که این حق را از مجلس ساقط کند حالا بنده پیشنهاد می کنم بمجلس محترم که بایستی این پیشنهاد وزیر هم طبع و توزیع شود مابین و کلاً تا ما بتوانیم بعضی مذاکرات کنیم و رای بدهیم.

تقی زاده - از اول مجلس تا بحال در مجلس مذاکره میشود راجع يك مسئله اساسی بنده میگویم نباید اول مطالب را محفوظ کرد این مسئله هم مسئله اساسی نیست نمیشود يك مطلب اساسی را در ضمن يك مطلب جزئی حل کرد این مطلب هم ربطی بان مطلب اساسی ندارد حالا مذاکره در مطلب اساسی نداریم آن مطلب باید مدتها مذاکره و دو سه روز دراز بشود تا حل شود حالا ببینم آقایان بر می خیزند يك مسئله اساسی را داخل در این بحث می کنند میخواهند حل شود این ممکن است یعنی کلیه معاملات جاریه را ممکن نیست باین ترتیب منسوخ کرد و اگر بخواهند معاملات جاریه را منسوخ کنند لااقل باید دو ماه فرصت داشته باشند مذاکره بشود بیکدفعه در کمیسیون رفتن ممکن نیست بنظر این مسئله تقریباً يك ماه قبل در عثمانی واقع شده است عرض می کنم و در میان وزراء و کلا در نظیر همین مسئله مذاکره بود که وزرا يك پیشنهاد جدیدی بمجلس کرده بودند که می خواستند معاملات جاریه را نسخ کنند و کلاً قبول نکردند تقریباً دو روز متوالی این مذاکره مابین و کلا و در مطرح بود حالا ما میخواهیم يك مذاکره کمیسیون معاملات جاریه خودمان را بهم بزنیم و بنده عرض می کنم و این مسئله جزء کنتراست و از معاملات است بهیچ وجه او را نمیشود خارج کرد از کنتراست و حالا باین ترتیب گفته می شود که شش ماهه خواهد آمد مستخدم است غیر رسمی است حالا همه جور اظهار خدمت می کند نوع پرستی بالاخره بعد از اینکه کنتراست تمام شد آنوقت همه جور برتری میخواهد در هر کار تغییر می کند بعد از سه ماه اگر او را نخواهند و خواهند بیرون کنند بهیچ وجه ممکن نیست بنده میگویم باید در اساس این مسئله استخدام کاملاً همینطور که بعضی آقایان هم گفتند مذاکرات کافی شود در مسئله اساسی البته معلوم است همانطورها نمیشود حل کرد و رای گرفت ولی در آینده مسئله بخصوص با تغییر شخصی که عرض کردم خوب است رای گرفته شود.

رئیس - مذاکره برای این مطلب کافی است و پیشنهاد هم طبع و توزیع خواهد شد مابین و کلاً برای جلسه آتی.

میرزا ابراهیم خان - بلی در موقعیکه جناب معاون وزارت داخله جواب استواری بنده را می گفتند اجازه تنفس داده شد و يك نوع جواب سخت دادند گویا بیک قدری سوء تفاهم شده و بنده میخواستم عرض کنم که مجلس اعتماد کامل بانتخاب ایشان دارد و بیروز تشریف نداشتند که بفهمند مجلس از حکومت مأمور این وزارتخانه اظهار تشکر و امتنان کرد رای داد که تشکر شود ولی در این موقع خیلی اظهار مسرت در این حق انتخاب وزارت داخله مجلس دارد

در واقع تبریک می گوئیم و مقصود اینست که البته خوب است وزارت داخله بیش از ماسا دقت کند ما میخواهیم داخل اجرائیات شویم ولی همانطور که عرض کردم از این حسن انتخاب اظهار تشکر داریم .

رئیس - گمان میکنم نسبت با اهمیت فارس که قابل توجه وزارت داخله شده است این یک حسن انتخابی است که مجلس تشکر می کند . موضوع مذاکرات جلسه آتی راپورت کمیسیون فواید عامه قانون جنگلهای اربابی و راپورت کمیسیون داخله راجع به بارفروش و ساری و همچنین راپورت کمیسیون درباب سمنان و دامغان قرائت آخری طرح جناب اسدالله خان (مجلس چهل دقیقه از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۵۰

مذاکرات پنجشنبه ۲۹ محرم ۱۳۲۸

مجلس شورای ملی

مجلس ساعت ونیم بهروب در تحت ریاست آقای ممتازالدوله نایب رئیس دوم منعقد گردید .
(آقای معاضدالملک مذاکرات جلسه قبل را قرائت نمود)
نایب رئیس - ملاحظه در صورت مجلس هست؟
آقای شیخ ابراهیم - نوشته بود رجوع بکمیسیون شد کدام کمیسیون .
معاضدالملک - بعضی راجع بکمیسیون

مبتکرات بود بعضی راجع بکمیسیون عدلیه .
نایب رئیس - مطرح مذاکرات امروز بقیه راپورت کمیسیون فواید عامه راجع به استخدام یک نفر دوم راپورت کمیسیون داخله راجع به مناقشه ساری و بارفروش در خصوص محل انجمن ولایتی سیم راپورت کمیسیون داخله راجع به مناقشه سمنان و دامغان در خصوص محل انجمن و شور آخری درباب طرح قانونی که میرزا اسدالله خان پیشنهاد کرده و انتخاب سه نفر برای کمیسیون فواید عامه راپورت کمیسیون پست و تلگراف در خصوص استخدام مستر انسن (نو) راذکاه الملک قرائت نمودند و کاغذ وزارت پست هم در باب تأکید این مطلب مجدداً قرائت شد .

نایب رئیس - مباحثه این لایحه بطور کلی ختم نشده است پریروز اینجا مباحثه شد ولی تمام نشد .
معزالملک - بعقیده بنده در این لایحه دو مطلب است که بطور کلی از هم باید جدا بشود و یکی آنکه کمیسیون بودجه در اینجا چه نظر خواهد کرد یکی پذیرفتن این شخص است برای تلگرافخانه بعقیده من قبل از اینکه داخل مذاکره شویم این مطلب را رجوع بکمیسیون بودجه کنیم بپیشین چه رای میدهد بعد از آنکه کمیسیون بودجه نظریات خود را پیشنهاد مجلس کرد آنوقت در این باب مذاکره بشود .

وکیلالتجار - پریروز در این باب خیلی مذاکره شد بنده لازم میدانم که یک نکته را بدو عرض کنم این مطلبی است که نباید داخل مباحثه بشویم میخواستم عرض کنم که خرج از موضوع صحبت نکنیم چون ما پریروز خیلی صحبت کردیم که قرارداد با مجلس است .

نایب رئیس - خارج از موضوع است خوب است جناب معاون اگر فرمایش در این باب دارند

بفرمایند .

وکیلالتجار - موافق نظامنامه داخلی باید رجوع بکمیسیون بشود و داخل مذاکرات نشویم .
اولا باید معین بشود که استخدام او پذیرفته میشود یاخیر و ثانوز معین نشده است نمیتواند در کمیسیون بودجه برود .

معین السلطنه - بنده فرمایش آنرا را قبول دارم یعنی بعد از آنکه تصویب شد آنوقت برود بکمیسیون بودجه ولی از قرار راپورت همچو می نمایند که این کار خیلی فوری است و چون فوری است پس باید اساساً رای گرفته شود و بعد بکمیسیون بودجه برود وقتی که معلوم شد پذیرفته نشد محتاج بر رفتن کمیسیون بودجه نیست .

منتصر السلطان - پریروز قرار داشت که این لایحه وزیر را پیشنهاد کنند باید در اساس این صحبت کرد که میتوانیم این شخص را بپذیریم یاخیر چون در کاغذ امروزه وزیر هم ذکر شده است که این مستشار دائمی نخواهد بود و این موقتی است و وقتی رجوع بکنیم بکمیسیون بودجه مثل این است که این را پذیرفته و قبول کرده ایم .

شیخ ابراهیم زنجالی - در موضوعی که هیچ معلوم نباشد صحیح نیست در او مذاکره کرد اول باید معلوم شود که این شخص با استخدام قبول میشود آنوقت بکمیسیون بودجه برود .
حاجی سید نصرالله - بنده هم همین عرض را میکنم که پیشین وجود چنین آدمی لازم است یاخیر وزیر پس هم همین را پیشنهاد کرده است و میگوید اداره پست حاجت دارد باین استخدام شش ماهه باید رای گرفت اگر قبول گردید برود بکمیسیون بودجه و الا خیر

تقی زاده - بنده موافق نیستم باین اظهارات و اعتقاد این است بکمیسیون بودجه برود و خلاصه ملاحظات آنها نباید و یکی دیگر این است که اولاً باید بکمیسیون فواید عامه برود و بعد بکمیسیون بودجه بعد صلاحیت را مجلس تصویب کند کمیسیون فواید عامه در این باب رجوع بکمیسیون بودجه کرده است مثل اینکه طرحی است و رای داده است مثل این است که خطا کرده اند و از وظایف او نبوده و کمیسیون فواید عامه وظیفه خود را عمل نکرده است و آن وظیفه که از باب کمیسیون دارد بجا نیاورده و یک چیز دیگر پیشنهاد مجلس کرده است

معزالملک - بنده عرض کردم و پیشنهاد کردم و اغلب از آقایان رد کردند عرض بنده را و مجدداً عرض خود را تجدید میکنم این که گفتم بکمیسیون بودجه برود و اغلب آقایان فرمودند ما هنوز مستخدمی نداریم که حقوق او را رجوع بکمیسیون بودجه بنمائیم فرض بفرمائید - تصویب گردید و از مد نظری که وزارت پست دارد شما قبول کردید که یک نفر مستخدم برای اصلاح تلگرافخانه لازم داریم آنوقت رجوع گردید بکمیسیون بودجه و کمیسیون بودجه از مد نظر مالمه موافقی داشت که تصویب نکرد پس باید اول بکمیسیون بودجه برود تا اینکه از مد نظر بودجه سنجیده شود تا آنوقت بکمر تیه وارد مجلس بشود
اسدالله میرزا - گمان میکنم اجازه ندادند بمعاون در صورتیکه معاون حق داشت که در هر موقع که

توضیح لازم بداند بگوید و یکی دیگر در این مسئله کمی فرمائید رجوع بشود بکمیسیون بودجه گمانم این است این وارد می شود بنظامنامه ما که کنتراتی است باخارجیه بسته می شود اگر داخل این مسئله می شود بنده عرض می کنم اول اساساً معلوم شود و در آن مواد مذاکره کنند آنوقت رجوع بکمیسیون بشود و یکی دیگر فوریت این بود وزیر تنها کرده است بجهة این است که تکلیف این شخص معلوم شود
نایب رئیس - در خصوص اینکه بمعاون اجازه داده نشد بواسطه این بود که مربوط بنظامنامه داخلی مجلس بود .

تقی زاده - اینکه بمجلس آمده است وزیر خودش نوشته است لایحه و در اولش چاپ شده است و چون لایحه است بموجب ماده ۲۰ نظامنامه داخلی مجلس حق دارد اما اینجا یک حق اسدالله میرزا تصویب می کنم که این را رجوع کردند بفواید عامه
معاون وزیر تلگراف - بنده عرض می کنم یک ماه بمال مانده است و هر روز هیئت وزراء فرود بودجه قانونی می خواهند و ما نداریم در اداره تلگراف کسی را که بتوانیم استفاده بنمائیم و اجازه ولایات متصل تلگراف می کنند که تکلیف ما چیست ترتیب قانونی ما کو بودجه ما کو تمام را جواب دادیم که برای سال نو برای شما انجام خواهیم داد تمام ملاحظاتی که ما کردیم این بود که کسی که تازه داخل می شود فوری از وضع این مملکت اطلاع ندارد بهتر از این و با علم تر از این بنظر نداریم که از آب و خاک این مملکت اطلاع داشته باشد زیرا که هر اداره ترتیبی دارد اداره تلگراف سیم است دستگاه و مقرر باید مستخدم اروپائی مطلع از اسامی این کار باشد حالا هم اصرار نداریم که حتماً باید این شخص در این اداره باشد پانزده روز است که این مطلب را بمجلس مقدس پیشنهاد کردیم والان شش روز است که این شخص وارد طهران شده است و در تلگرافخانه خودش ان مستخدم است و مواجب باو میدهند در این چند روزه اصرار می کنند که خواهش کردید یک نفر ما لازم داریم ماقول دادیم بعد از ورود او را بشما میدهم الان آمده است اگر لازم ندارید بفرستیم او را بی کار خودش بما مأموریت مامتحیر ماندیم که چه بگوئیم از یک طرف می خواهیم ترتیب خود ما را معین کنیم از طرف دیگر این بیچاره شش روز است سرگردان است امروز خوب است در اساس این مسئله ورد و قبول این شخص رای بگیریم تا تکلیف معین شود اگر این شخص قبول نشد برویم فکر کسی دیگر را بنمائیم منحصر باین شخص که نیست .

محمد هاشم میرزا - رجوع میشود بکمیسیون بودجه اگر خارج میشود که خیر والا عرض میکنم وزارت پست و تلگراف امروز یکی است این پست است هم خواهد خورد و معاون وزیر تلگراف فرموده بودند که مستشار دائمی نیست اگر این مستشار موقتی است باید برای هر وزارت خانه یک مستشار بیاوریم
نایب رئیس - در این کاغذی که وزیر نوشته توضیح داده و جواب شما خواهد بود که مستشار نیست مستخدم شش ماهه است اگر خواسته باشید معاون ایشان توضیحات بدهند .

معاون وزیر پست - این شخص مستشار نیست ابد امکانیک میداند سیم کشی میداند ترتیب بودجه و قانون را اطلاع دارد فقط این شخص را ما خواستیم

یکی از ولایات است بخواهند بروند آنجا باید بیست و پنج فرسخ باشد فرسخ راه طی کنند گذشته از این محل قونسول گری روس وغیره در بارفروش واقع است بعقیده من باید بارفروش معین شود.

هاشم میرزا - يك جزء از فرمایش آقای

متین السلطنه که فرمودند میخواهم بنده توضیحی عرض کنم باینکه هر جا حاکم نشین است انجمن هم باید همانجا باشد اگر بخواهند که ساری حاکم نشین باشد و بارفروش محل انجمن این صحیح نیست و اما مسئله آقای وکیلالتجار که فرمودند نظر با اهمیت تجارتی عرض میکنم در این مسئله اهمیت تجارتی منظور نیست باید اهمیت نقطه سیاسی منظور باشد و عرض میکنم از هزار سال قبل ساری حاکم نشین و پایتخت بوده است حالاهم باشد.

متین السلطنه - بنده میخواستم عرض

کنم این مسئله را که یکی از مواد نظامنامه داخلی میگوید که باید انجمن ایالتی در شهر حاکم نشین باشد و در این که ساری از مدت ها حاکم نشین بوده است علی الظاهر باید آنجا انجمن هم بوده باشد و حالا اگر بخواهند مرکز را بارفروش قرار بدهند مطلبی است علیحده که باید موافق قانون بمجلس بیاید.

مهرز الملك - بنده هم بامخبر همراه هستم.

نوبری - بنده با اظهارات مخبر کمیسیون همراهی هستم ولی این مسئله را پیشنهاد میکنم که باید محل حکومت را بارفروش قرار دهند.

مرتضی قلی خان - بنده مخالف این مسئله هستم عرض میکنم میخواهم بواسطه هر ملاحظه قانون را تغییر بدهیم این نمیشود امکان ندارد که حاجی سید نصرالله فرمودند رجوع شود بوزارت داخله عرض میکنم حاکم را

رئیس - خارج از موضوع است.

وکیل الرعایا - بنده تصدیق میکنم فرمایشات حاجی سید نصرالله را و عرض میکنم باید رجوع کرد بوزارت داخله.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - جهت تشکیل انجمن چیست؟ جهت تشکیل انجمن اینست که نظارت در ادارات دولتی داشته باشد میباید هر جا حکومت هست انجمن هم همانجا باشد.

کاشف - بنده عرض میکنم خوب است موافق قانون و نظامنامه مذاکره کنیم و در این موضوع گمان میکنم اگر بخواهیم برخلاف نظامنامه مذاکره کنیم میتوانیم والا بیش از این در این مسئله صحبت نباید کرد.

نایب رئیس - در این که رجوع بوزارت داخله شود عرض کردم هر کسی مخالف است اظهار کند و يك قانونی نوشته شده است برای انجمن های ولایتی و ایالتی که وزارت داخله باید مطابق آن عمل کند حالا اگر برخلاف اوهم چیزی بنظرش رسد باید پیشنهاد کند و این يك مطلبی نیست که ما در او رای بگیریم حالا همان باید رجوع شود بوزارت داخله و ارجاع خواهد شد.

[در این موقع رایورت دیگری راجع بسمان و دامغان بموجب ورقه علیحده قرائت شد]

مهرز الملك - بلی بنده عرض میکنم چون این مسئله نظیر همین مسئله ساری و بارفروش است

نظامنامه داخلی ماده بماده رای گرفتیم که این قدر مذاکره نشود و این صریح ماده نظامنامه است که باید از نظر کمیسیون بودجه بگذرد و بنده بیاید بمجلس و رد و قبولش در مجلس مذاکره بشود.

نایب رئیس - مذاکره کافی است و عقیده بنده این است که کمیسیون بودجه باید رجوع شود بمحتاج برای گرفتن هم نیست بواسطه آنکه در نظامنامه تصریح کرده است اگر در مقابل صراحت نظامنامه رای میگیریم مسائل دیگر که رجوع بنظامنامه است لازم است که رای بگیریم پس این را راجع میکنیم کمیسیون بودجه و فوائد عامه و تا کید میکنیم که زودتر این را رایورت بدهند (رجوع شد کمیسیون بودجه).

رایورت کمیسیون داخله در باب تعیین مرکزیت ساری و بارفروش برای تشکیل انجمن قرائت گردید بموجب ورقه علیحده.

وکیلالتجار - این مسلم است نظر بنقطه اهمیت

تجارتی و اهمیت محلی و سایر چیزها بارفروش حق مرکزیت دارد بلی ساری يك وقتی از سابق حاکم نشین بوده است ولی این مسئله مثل شاهرود و بسطام است که همین طریق اتفاق افتاد عرض میکنم ساری يك عمارتی حاکم نشین دارد و از قدیم حاکم نشین بوده است ولی حالاهم اغلب البته این بنظر آقایان هست که مسلماً بارفروش مرکز تجارت محل اقامت مأمورین خارجه از کار گذار وغیره است لابد انجمن ها برای رفع حوائج عامه است باید در محلی که اهمیت زیادتر دارد همانجا مرکز انجمن باشد و در واقع می توان گفت که بعد از رشت بارفروش است و از این گذشته این سابقه دارد در دوره گذشته هم خیلی گفتگو شد پس از مذاکرات چند تلگراف از مجلس گذشته صادر شد که محل انجمن باید بارفروش باشد بنده عقیده دارم باین دلائل باید بارفروش مرکز باشد و این مطلب حتمی است و جای انکار نیست.

متین السلطنه - بنده حاضر و مایل هستم که همین نظامنامه ایالتی و ولایتی را بدون تغییر يك حرفی اجرا کنیم اگر يك نیم ساعت در این باب مذاکره کنیم آنوقت از بعضی اظهارات مأمون هستیم که اگر مجلس مقدس در این باب اصلاحاتی لازم بداند بدهند بکنند و میخواهم عرض کنم که انجمن باید جایی تشکیل شود که حاکم نشین است و امروزه ساری حاکم نشین است و این ملاحظاتی را که آقای وکیلالتجار فرمودند از جهت اهمیت تجارتی وغیره کمیسیون تمام را منظور داشته است و این را هم میدانیم که تلگرافاتی از مجلس صادر شده است لیکن حاضر شده ایم که بموجب نظامنامه ایالتی و ولایتی حل کنیم و بنابراین حاکم نشین ساری محسوب میشود و باید انجمن ولایتی هم در آنجا تشکیل شود حالا کوچکتر است باشد ولی حاکم نشین است.

حاجی سید نصرالله - مباحثه در این

مسئله را بنده صحیح نمیدانم این باید برگردد بوزارت داخله که مطابق همان قانون عمل کند و گمان میکنم اگر این ملاحظاتی که گفته شد نظر وزیر هم متوجه شود لایحه قانونی جدیدی در این باب پیشنهاد کند

منتصر السلطان - بنده عرض کنم چون

مازندران طولش خیلی زیاد است و بارفروش هم در وسط واقع است ساری در کنار واقع شده است و از آنجا تا استرآباد چهار فرسخ است و چنانکه از نور که

برای اینکه اگر بخواهیم ترتیباتی بدهیم معاونت بکنند و در این قرارنامه بعضی شرایط نوشته شده است که اگر بفرمود چه باید کرد چه بکنیم اتفاقی است این ششماه قبایل مذاکره نیست نقداً او را لازم داریم خود ما هم نمیدانیم بعد از شش ماه این شخص بدرد ما خواهد خورد یا خیر والا می خواهیم وارد بکنیم بکار يك شخصی را که آورده ایم موقتاً برای هر کاری که لازم داریم امروز و فوریتش لازم شود باین شخص رجوع می کنیم احتمال دارد فردا او را بفرستیم بپستمان که دستکاه درست کنند این را مستشار نمی گویند اگر بخواهیم الا يك نفر اروپائی مستشار بیاوریم سه ماه وقت لازم دارد تا ترتیبات را مطلع بشود باین وقت کم تا او مطلع بشود سال تمام شده است

منتصر السلطان - می خواستم عرض کنم تعجب بنده زیاد تر شد و فرمایش معاون وزیر بنده را قانع نکرد و استعجاب بنده را زیادتر کرد می گویند آدم نداریم برای ترتیب رفورم جدید بنده تعجب دارم از اداره تلگرافخانه که اجزاء دارند ماهی شصت تومان صد تومان دویست تومان حقوق میبرند همه زبان دان با اطلاع و ترتیب خودشان را می دانند چگونه نمی توانند که ترتیب مواجب خود و سایر اجزاء را بطور جدید بنویسند و بفرستند خیلی افسوس می خورم از يك اداره که هیچ اطلاع ندارد و این يك شخصی است میکانسین برای کارهای اداره هست پس باید همانطور که آقای تقی زاده فرمودند رجوع بشود کمیسیون بودجه که نظریات خود را کرده به بینند بودجه دولت می تواند يك همچو شخصی را حقوق بدهد یا خیر آنوقت بمجلس بیاید

میرزا اسدالله خان - این یک دفعه کمیسیون رفته است خوب است اساساً امروز این مطلب را گفتگو نکنیم یعنی در خصوص قبول او بعد در خصوص اینکه برود کمیسیون بودجه زیرا که بعد از آنکه رفت کمیسیون بودجه از نقطه نظر مالی به در آن گفتگو خواهد شد لیکن اگر بخواهیم بگوئیم انگلیسی یا آلمانی یا روسی باشد آیا اتانسیس این خدمت در اداره تلگراف لازم است یا خیر بنده گمان میکنم اساساً مذاکره نشود بهتر است.

متین السلطنه - بنده جواب یکی دو نکته معاون

را که لازم میدانم عرض کنم اگر خارج از موضوع است باید گفت چرا بایشان اجازه داده شده است عرض میکنم اینطور که میفرمائید عقیده ثابت ما را ساقط میکند و وزراء میخواهند همیشه از روی اضطرار و عجله کارها را بگذرانند و نمیخواهند که از روی فرصت از مجلس بگذرد و نمیخواهند وقت بمجلس بدهند میگویند این شخص وجودش خیلی لازم شده است و مذاکره در این باب شده دیگر نمیشود مذاکره بشود مطلب دیگر اینکه لفظ مستخدم را مستشار عوض کردند این چند وقت برای مستشار هم کافی بود چندان فرق نمیکند چه مستشار باشد چه مستخدم و ثانیاً فرمودند این شخص میکانیک چی است اینها را ما میدانیم تصور نفرمائید که ما خیال کردیم برای اداره تلگراف يك نفر موسیقی دان لازم دارند خوب است مجلس رای بدهد و بنده پیشنهاد میکنم که رای گرفته بشود که این قابل است یا خیر آنوقت کمیسیون بودجه برود و الا حالا کمیسیون بودجه هیچ نمیداند در چیزیکه مجلس تصویب نکرده چگونه رای بدهد.

افتخار الواعظین - بنده عرض میکنم در مورد

استدعا می کنم در این باب حرفی دیگر زده نشود و همانطور رجوع شود بوزارت داخله تا بعد از آنجا تکلیف معلوم شود

نایب رئیس - در این مسئله کسی اگر مخالف است اظهار کند و الا بهینطور که گفته شد چون نظیر همان مسئله ساری و بار فروش است رجوع بشود بوزارت داخله [ایرادی نشد و غالباً گفتند صحیح است]

نایب رئیس - پس رجوع می شود بوزارت داخله .

[در این موقع رایورت کمیسیون عرایض را در باب استعفای عدل از اعضا این کمیسیون موافق ورقه علیحده قرائت کردند]

نایب رئیس - بموجب این رایورت معلوم میشود بواسطه غیبت و استعفای بعضی از اعضا کمیسیون عرایض تعطیل شده است آقایان بیکه در این مدت غیبت کرده اند و استعفا نداده بودند باید استعفای ایشان بهیئت رئیس رسیده باشد و هنوز استعفای این آقایان نرسیده است

نجات - بنده استعفا داده ام بشعبه چهارم و در مجلس هم مذاکره شد

نایب رئیس - عرض در شعبه انتخاب شده است یا خیر؟

تقی زاده - هنوز انتخاب نشده ولی امروز بنا بود که آقایان حاضر شوند انتخاب کنند که تشریف نیاوردند قبل از ظهر بنا بود بیایند و نفر آقایان حاضر شدند

نایب رئیس - اسامی اشخاص بیکه غائب بودند در جلسات کمیسیون اسامی و عدلهایام غیبتشان را در کمیسیون بنویسند بفرستند ب اداره مباشرت [گفته شد غالباً استعفا دادند]

نایب رئیس - آنها بیکه استعفا نداده اند و از این آقایان بدون استعفا هم هست

کاشف - گویا خطاب بنده است بنده استعفا نامه خود را بهیئت رئیس دادم

نایب رئیس - پس بنده مطلع نیستم و چون بعضی از روزها بنده در هیئت رئیس هستم نزد رئیس یا آقای حاجی سید نصرالله بروند

وزیر زاده - بنده پیروز در این خصوص استعفای آقایان اظهار کردم و حالاً هم عرض میکنم و اوکیل هستیم باید از برای ملت کار کنیم مثل سایر اجزای ادارات صبح بیائیم اینجا تا شام من نمیدانم علت اینکه بعضی آقایان پنج روز داخل کمیسیون میشوند روز ششم استعفا می دهند چیست و همان طور که امروز عرض کردم می گویم بعد از این باید هر یک کدام از آقایان که استعفا می دهند علل استعفای خودشان را هم بنویسند بدهند .

نایب رئیس - در این خصوص مذاکره کافی است ما نباید داخل مذاکره شویم ما نظامنامه داخلی داریم این تکالیف را در آنجا معلوم می کند اگر مطلبی داشته باشید باید بطور لایحه قانونی بنویسید پیشنهاد کنید .

کاشف - چون اینجا یک فرمایش فرمودند که ما وکلا چرا باید از کار خودمان استعفا بدهیم و کناره کنیم از کار کردن و فرمودند جهات استعفا را خوب اظهار نمایند بنده حاضر در خارج هر

کدام از آقایان بشوایند توضیحات بدهم در جهات استعفای خودم .

افتخار الواعظین - این فرمایش جناب آقای کاشف بیک قدری موهم است و چنین می نماید که خدای نخواسته در کمیسیون از ایشان و هنی شده است یا راجع بکمیسیون شکایتی است از این جهت عرض می کنم که ایشان چند روز است استعفا دادند و بنده در چهار روز قبل اطلاع دادم که دو نفر استعفا دادند کارهای کمیسیون پیش نمیرود عوض آنها را انتخاب کنند و عرض می کنم که بهیچ وجه در کمیسیون واقعه نبوده است .

رئیس - سه نفر از کمیسیون هست و تکلیف کسراست حالا باید آن سه نفر را انتخاب کنیم [گفته شد باید اسامی اشخاص بیکه در کمیسیون هستند قرائت بشود] شروع بقرائت اسامی اعضای کمیسیونها کردید بالاخره بنام اسامی آنها تیرا که در هیچ کمیسویی نیستند قرائت شود اسامی قرائت شد از قرار ذیل محمد هاشم میرزا - معاضد السلطنه - ادیب التجار - قوام الاسلام - کاشف - مصدق الممالک - منتصر السلطان - شیبانی - آدینه محمد خان - میرزا احمد - آقا سید حسین کزاز - آقامیرزا سید محمد صادق - آقا شیخ - آقامیرزا محمد نجات - آقا سید جلیل - آقا شیخ محمد حسین یزدی - آقا شیخ رضا (ورقه رای توزیع شده برای استخراج آراء سه نفر بقرعه معین شد) وزیر زاده - منتصر السلطان آقامیرزا محمد نجات (بایک نفر منشی رفتند باطابق دیگر استخراج نمایند بعد از تنفس تشریف آوردند و اظهار فرمودند که آقایان ذیل انتخاب شدند (آقای معاضد السلطنه (۲۹) رای (آقای منتصر السلطان (۲۶) رای (آقای سید جلیل ۲۲ رای) .

ممتاز الدوله - طرح قانونی آقا میرزا اسدالله خان را که بکمیسیون بودجه رجوع شده بود در کمیسیون قسمت اول آن را قابل توجه ندانسته و قسمت آن را با تغییر در عبارت آن بمجلس اعاده داده حالاً هم باید بمجلس شور کرد رای خود را اظهار نماید (رایورت کمیسیون بودجه راجع بطرح آقا میرزا اسدالله خان قرائت شد)

مؤتمن الملک - بعد از آنی که از کمیسیون مبتکرات برگشت شور اول وثانی میشود .

ممتاز الدوله - این شور ثانوی است - مجلس رای می دهد که داخل مذکره شویم می خواهیم به بینیم مخالفی دارد یا خیر این شور دوم و شور آخر است اگر مخالفی هست اظهار نماید (اظهاری نشد)

ممتاز الدوله - حالا که مخالفی نیست شروع بمذاکره میکنیم اصل طرح میرزا اسدالله خان قرائت شد (اصلاح کمیسیون نیز خوانده شد مجدداً)

وکیل التجار - این طور که در رایورت نوشته شده ممکن است که اسباب زحمت بیشتر فراهم شود باین جهت قسمت اول این طرح را هم لازم میدانم و این هم توضیح نشد که سایر نمایندگان در سایر کمیسیونها حق دارند که استماع مذاکرات را بنمایند و بعضی توضیحات بدهند یا ندهند .

میرزا مرتضی قلیخان - بنده بر خلاف ایشان جزء اول را لازم نمیدانم بجهت این اگر

جزء اول باشد خیلی اسباب گرفتاری ما خواهد شد بهتر این است که بطور اجمال باشد شاید فردا موقعی شد و مناسبت پیدا شد که وکلا در یکی از کمیسیونها حاضر شدند و این حضور آنها اسباب تضییع وقت کمیسیون را کرد پس این فیدی است غیر لازم وقتی که کمیسیون منعقد میشود هیچکس غیر از اجزاء لازم نیست حضور بهم رسانند پس بعقیده بنده بهتر این است که بهمان کمیسیون بودجه رای بدهیم و شاید شش ماه دیگر محتاج شدیم که برای کمیسیون دیگر هم رای بدهیم .

وکیل الرعایا - این قسمتی را که کمیسیون کرده اند لازم است و آن قسمت اولی بعقیده بنده اسباب زحمت خواهد بود .

میرزا ابراهیم خان - این که کمیسیون قید اول را لازم ندانست برای این بود که ملاحظه در امور مالی از وظایف مجلس است و فرد فرد وکلا حق دارند که از امور مالی مملکت مطلع باشند و این از قبیل توضیح واضحات است و این شرحی که آقای میرزا اسدالله خان پیشنهاد کردند مقصود ایشان این است که وقتیکه یک مطلبی در کمیسیون بودجه تصویب شد و بمجلس پیشنهاد شد اظهاراتی که آقایان وکلا میکنند از روی یک بصیرت و آگاهی باشد و از مطلب مسبوق باشند و اینکه بموجب این ماده حق بدهند بنمایند گانی که عضویت ندارند که در موقع انعقاد کمیسیون حاضر شوند و استماع مذاکرات را نموده مطلع باشند و این که یکی از نمایندگان فرمودند که حق بدهند بسایر نمایندگان که آنچه بنظر ایشان میرسد حاضر شده اظهار نمایند و این را برای اینکه مبدا این سبب شود که حق کدام است ضایع شود اما اگر اجازه بفرمائید نمایندگان که برای استماع حاضر میشوند بعد از استماع مذاکرات رای و توضیح خود را نوشته یا در داخل یا در خارج بر رئیس کمیسیون تقدیم نمایند .

میرزا اسدالله خان - قسمتی را که آقای وکیل - الرعایا فرمودند که اسباب زحمت میشود و اینکه جز اعضا رئیس کسی دیگر داخل نشوند و این را تصحیح نمیدانم این فقط یک تحقیق است که بیک رئیس داده شده است و این یک استثنائی است برای آن حقی که بر رئیس داده شده که فقط در کمیسیون بودجه شاید اعضا بتوانند حاضر شوند در آن کمیسیون و استماع مذاکرات و مطالب را بنمایند و بنده گمان میکنم که این قسمت اولی خیلی لازم است .

فالح الملک - بنده برعکس گمان میکنم که اگر ممکن بشود اغلب نمایندگان در کمیسیونها حاضر شوند و اگر هم چیزی بنظرشان میرسد بنویسند بدهند که رای آنها هم معلوم باشد و این ضرری هم ندارد .

کاشف - بنده این ملاحظه را که کرده اند تا یک اندازه صحیح میدانم اگر بتوانند آقایان حاضر شوند و توضیحات خود را بدهند خیلی کارها سهلتر خواهد شد و اینرا بنده مغایر نمیدانم .

مقیم السلطنه - این مطلبی که حالا بمیان آمد گمان میکنم از موضوع طرح اسدالله خان خارج باشد بجهت اینکه آن منحصر بودجه میباشد و اما در باب این طرح باید توضیحی داده شود که معلوم شود مقصود چیست مقصود چنانچه آقامیرزا ابراهیم خان فرمودند این است که چون مسئله

بودجه و امور مالی به يك اختصاصی بمجلس دارد لازم است که تمام نمایندگان حاضر شده بدانند و الا تمام کارهای این مملکت انحصار بمجلس دارد و منحصراً بمجلس و مالی نیست ولی اینجا يك فایده دارد فقط مقصود سرعت عمل است هیچ نتیجه دیگری مقصود نیست بجهة اینکه اعضای که حاضر میشوند مطالب را میشوند و مباحثات اعضای کمیسیون را گوش می دهند و اگر هم ایرادی داشته باشند از مذاکرات کمیسیون قانع میشوند و خیلی طول میکشد این مباحثات اگر بخواهند تمام در مجلس بگذرد و این يك تدبیری است که ریخته اند که مباحثات بودجه قدری مختصر شود و مطالبی که در کمیسیون گفته شده در مجلس تکرار نشود و آن این است که گفته اند اعضا و نمایندگان میتوانند حاضر شوند و بشنوند آن دلائلی را که اعضا کمیسیون ذکر میکنند و اگر اجازه داشته باشند که در مذاکرات کمیسیون بودجه اظهار رای خود را بکنند آنوقت کمیسیون حال مجلس را پیدا می کند این است که قید شده است که شرکت در مذاکرات کمیسیون نمایند برای اینکه اطلاع وقت کمیسیون نشود و فقط برای سرعت گذشتن عمل حاضر شوند و دلائل کمیسیون را استماع کنند وقت مجلس را بگذرانند مگر در کمیسیون توضیح نمایند

افتخار الواعظین - بنده مخالف آقای متین‌الاطنه هستم که فرمودند اگر حق استماع نداشته باشند آنوقت اسباب زیادی مذاکرات در مجلس میشود.

ممتاز الدوله - برای آن که مطلب زود حل شود عرض میکنم که پیشنهاد آقای میرزا اسدالله خان دومطلب داشت یکی اینکه و کلاً حق ندارند در سایر کمیسیونها حضور بهر رسانند یکی اینکه حق دارند در بودجه حضور بهم رسانند کمیسیون مسئله اول را که نمایندگان حق ندارند سایر کمیسیونها حاضر شوند قابل توجه ندانسته و فقره دوم را که در کمیسیون بودجه حضور داشته باشند تغییر در عبارت مجلس دانسته حالا برای اینکه زود مطلب حل شود این دو مسئله را خوب است داخل هم نکنیم و یکی یکی مذاکره کنیم که زود ختم شود اول آن قسمه اول را مطرح قرار بدهند آنکه تمام شد شروع بقسمت دوم نمایند اینطور بهتر مطلب تمام می شود.

اسدالله میرزا - اینجا بعضی ها می گویند خوبست هریت از آقایان و کلاً بروند در کمیسیونها و مذاکرات را استماع نمایند آنوقت این معنی کمیسیون را از میان می برد و این قسمتی را که کمیسیون مبتکرات قطع کرده اند بنده هم رفیق ایشان هستم برای اینکه اصل موضوع ثابت میکند آن قسمت اولی را برای اینکه وقتی قید کنیم که حق داشته باشند بروند بکمیسیون بودجه این یعنی چه یعنی سایر کمیسیونها حق ندارند بروند و اگر حق میداشتند که در هر کمیسینی بروند دیگر محتاج باین ماده نبودیم پس بعقیده بنده آن قسمت اول لازم نیست و برای اینکه بودجه خیلی مفصل است فقط بروند و استماع کنند بدون شرکت

در مذاکرات برای این که کمیسیون که پنج نفر اعضا دارد وقتی بنشیند همه بگویند بروند آنجا و در مذاکرات مجلس مداخله نمایند

وکیل الرعایا - بنده میدانم و میدانم که آقایان هم میدانند که قبیل از احتیاج و دعوت بکمیسیونها نباید رفت و لیکن چیزی که ما را محتاج کرده است باین قانون این است که يك جمعی بروند در کمیسیون بودجه برای اینکه سهولتی در کار مجلس بدهند در این حین آقایان این را مقدمه این قرار میدهند که سایر کمیسیونها بروند بدون اینکه بدانند حکمت این چیست و منفعتی که ما ازین کاری بریم چیست و منفعتی را که مجلس می برد چیست اگر ما نرفتیم که معلوم است آنها را می خود را میدهند و مباحثاتی که لازم باشد کرده نتیجه را اطلاع میدهند اما بگذریم که حاجت ما را مجبور کرد که برویم پشت آن درب بایستیم این قدر حق داشته باشیم که پشت درب بایستیم و داخل جلسه شده مذاکرات را استماع کنیم و آن چیزی را که بنظر ما میرسد در خارج بایشان بگوئیم و آن قسمت اول را که هیچکس حق ندارد که در سایر کمیسیونها حاضر شود بنده هیچ لزومی در آن نمی بینم اما قسمت ثانوی خیلی خوب است من شریک آن اشخاص هستم که این قانون را لازم میدانند.

ممتاز الدوله - شما موافق بودید با آقای میرزا اسدالله خان از آقایانیکه اجازه نطق بایشان داده میشود خواهش میکنم که مراعات موافق و مخالف را در نطق خودشان بکنند.

فاتح الملك بنده با آقای میرزا اسدالله خان مخالفم که حق ندارند نمایندگان سایر کمیسیونها بروند امروز نمایندگان بیش از شش نفر نیستند و مطابق نظامنامه داخلی این کمیسیونها باید تغییر پیدا کنند و آنها عرض میشوند در این صورت اگر نمایندگان در کمیسیون بروند و ذهن آنها آشنا بشود و مطلع باشند ضرر ندارد نهایت این است که وقتی که داخل میشوند در مباحثات شرکت نکنند و ساکت باشند و اگر چیزی بنظر ایشان میرسد نوشته بکمیسیون بدهند و این را بنده لازم میدانم آن چیز را که نمایندگان بنظرشان میرسد بکمیسیون میدهند کمیسیون میخواهد مطرح بکند و الا فلا

میرزا اسدالله خان - اینکه آقای وکیل - الرعایا فرمودند که این قانون است که تازه میخواهم بگذرانیم بنده عرض میکنم این قانونی است که طبیعت برای کمیسیونها گذاشته است برای فرق بین مجلس و کمیسیونها که در مجلس تمام نمایندگان حق دارند حاضر شده و در مطالب شرکت کنند و اظهار رای

کنند یعنی این از وظایف نمایندگان است ولی کمیسیون را از برای این درست کرده اند که يك دوازده نفر باشند نفر مخصوص را انتخاب میکنند که بروند آنجا و خودشان را روی کاغذ آورده بمجلس پیشنهاد کنند و حالا بدون اینکه قانون را بگذاریم می دانیم که نمایندگان حق ندارند در کمیسیونها حضور بهم رسانند یعنی هیچ يك از آنها نمی تواند داخل کمیسینی

که راجع باو نیست بشود و اگر فرضاً داخل شد با این که او را نمی پذیرند و اگر این که احتراماً پذیرفتند مذاکرات خودشان را قطع می کنند تا هنگامی که آن نماینده خارج شود و استثنائی که برای این قانون معین کردیم فقط کمیسیون بودجه است که هر يك از نمایندگان را حق بدیم که در جلسات آن کمیسیون بتوانند حاضر شوند و اگر آقایان ملاحظه کرده باشند در سایر قوانین هم همین طور است که تمام نمایندگان جز در کمیسیون بودجه در کمیسیونهای دیگری نمی توانند حاضر شوند کمیسیون می تواند ایشان را بپذیرد بدون اینکه حق صحبت داشته باشند همان حق استماع دارند و اگر ملاحظاتی دارند با اعضا می گویند یا اینکه می نویسند و کمیسیون می دهند و اگر کمیسیون صلاح بداند آنرا تحت بحث و مذاکره می آورد.

کاشف - بنده عرض میکنم از تمام مذاکرات کمیسیون باید اطلاع داشته باشند و اطلاعات خود را هم اگر لازم باشد اظهار بدارند و اگر مذاکره هم نداشته باشند خیلی اسباب زحمت می شود مثل اینکه در کمیسیون داخله بعضی ابضاحات لازم و از آقایانی که داخل نبودند خواستم که تشریف بیاورند و در مذاکرات شرکت بکنند و این هیچ مغایرتی ندارد و باید نمایندگان که تشریف میبرند اگر اطلاعاتی هم داشته باشند با آنها حق بدیم که بتوانند اظهار کنند و این سبب میشود که وقتی که بمجلس می آیند از جزئیات مطلب مطلع خواهند بود و مذاکرات کمیسیون در مجلس تکرار نخواهد شد.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - بنده میخواهم عرض کنم مذاکرات تمام شود و رای بگیریم تقسیم جمعیت برای اینست که هر قسمتی يك کاری را حاضر نمایند و اگر جماعت دیگر داخل مذاکرات آنها بشوند کار طول میکشد و انجام نمیکرد مقصود این است که کار را کمیسیون تمام کند و بمجلس بفرستند حالا ما بدون ملاحظه میگوئیم که باید حاضر باشند و این که ما میگوئیم که حق دارند نمایندگان در کمیسیون بودجه حاضر شوند این خودش دلالت دارد که در کمیسیونهای دیگر نمی توانند حاضر شوند بنده خواهش میکنم که بهمان عبارت کمیسیون اول را رای بگیرند اگر تصویب نشد داخل مذاکرات شویم.

آقا میرزا ابراهیم خان - بفرمایش حضرت عالی موضوع مذاکره بین قسمت اول از طرف آقای میرزا اسدالله خان بود و بین رایورت کمیسیون بعد کم کم موضوع تغییر کرد و عنوان این شد که سایر نمایندگان حق دارند در سایر کمیسیونها حاضر شوند حالا بنده همین قدر میخواهم از آقایان استماع کنم که در کمیسیونهایی که عضویت دارند وقت حضور در آنها را فوت نکنند تا این که در کمیسیون دیگر حاضر شوند.

آقا شیخ رضا - بنده اعتقاد این است که عیب نداشته باشد اعضا مجلس در سایر کمیسیونها حاضر بشوند یعنی مشغولشان نکنند فقط حاضر شوند و استماع مذاکرات کمیسیون را نمایند و آنچه که آقای آقا شیخ ابراهیم فرمودند که البته هر مطلبی که در کمیسیون مذاکره بشود بمجلس می آید و نمایندگان از آن مطلع میشوند بنده عرض میکنم

غیر از آن چیزهایی که در مجلس گفتگو میشود بعضی چیزها در کمیسیون مذاکره میشود که مدخلیت در راپورت و تصدیق آن کمیسیون را دارد پس بهتر این است که رای داده شود در اینکه همه اعضا بتوانند درباره کمیسیونها حاضر شوند و فقط مذاکرات را استماع نمایند و این پیشنهاد آقای میرزا اسدالله خان یک مزید اختصاصی داشته باشد کمیسیون بودجه و الاسایر کمیسیونها هم گویا عیبی نداشته باشد.

حاجی سید نصرالله - بنده مخالف رای آقا شیخ رضا هستم و موافق تصویب کمیسیون و اگر نتایج میخواهید دلایلی را هم عرض کنم.

ممتازالدوله - رای میگیریم باین عبارتی که در راپورت کمیسیون نوشته شده است (گفتند رای بگیرند) عبارت کمیسیون قرائت شد.

آقا شیخ اسماعیل هاشم رودی - بنده این را ملتفت نشدم و همچه می فهمم که این قانون میشود از برای این که تمام کمیسیونها بسته است و فقط کمیسیون بودجه باز است بنظر بنده این طور میشود.

ممتازالدوله - آن دلایلی را که آقا میرزا اسدالله خان در مقدمه پیش نهاد خود ذکر کرده بودند هر کس آن عبارت و دلایل را خوانده باشد می پسندد و تصویب میکند [عبارت کمیسیون بودجه ذیل قرائت شد] [نماینده گانی که در کمیسیون بودجه عضویت ندارند می توانند در هنگام مذاکرات در کمیسیون حاضر شده بدین این که در مذاکرات کمیسیون شرکت نمایند مذاکرات را استماع نمایند]

ممتازالدوله - رای میگیریم در این عبارت که کمیسیون نوشته است هر کس این را تصویب می نماید قیام نماید [اغلب نمایندگان قیام نمودند تصویب شد]

ممتازالدوله - این شرحی است که وزیر علوم آقای صنیع الدوله نوشته اند و خواهش کرده اند که کمیسیون خارجه فوق العاده تشکیل شود برای مطلبی که یک اندازه فوریت دارد که در آن کمیسیون باید مذاکره شود.

مؤتمن الملک - وزیر هر پیشنهادی یا مطلبی دارد اول باید بیاید بمجلس و مجلس رجوع بکمیسیون نماید نه این که خودش بکمیسیون بفرستد.

ممتازالدوله - وزیر مینویسد که باید بطور فوق العاده کمیسیون خارجه تشکیل شود حالا این خواهش است که کرده است روز شنبه بطور فوق العاده کمیسیون برای مذاکرات وزارت علوم تشکیل می شود.

وکیل التجار - وزیر حق دارد فوریت یک مطلبی را بخواهد یا تشکیل کمیسونی را تقاضا نماید ولی حق ندارد که تشکیل یک کمیسیون مخصوصی را تقاضا نماید.

ممتازالدوله - وزیر حق دارد که کمیسیون فوق العاده بخواهد حالا روز شنبه کمیسیون خارجه بر حسب تقاضای وزیر تشکیل می شود آقایان عضو آن کمیسیون باید حاضر شوند (اجازه ده دقیقه تنفس داده شد)

[مجدداً سه ربع قبل از غروب مجلس منعقد شد]

معزز الملک - سه نفریکه از برای کمیسیون پست و تلگراف انتخاب شدند آقای معاضد السلطنه است با اکثریت ۲۹ رای آقای منتصر السلطان به با اکثریت ۲۶ رای آقای سید جلیل با اکثریت بیست و دو رای.

رئیس - راپورتیست از کمیسیون پست و تلگراف رسید و راپورت را خواسته است قرائت شود [آقای ذکاءالملک راپورت را در خصوص شکایت تجار تبریز در خصوص مخالفت گمرک از فروش جوهری و درود جوهریات بود قرائت کرد]

رئیس - در این باب داخل مذاکره نمیشویم میفرستیم طبع و توزیع شود.

وکیل الرعایا - عرض دارم

رئیس - در این باب داخل مذاکره نمیشویم میگذاریم برای وقت مذاکره.

رئیس - راپورت کمیسیون بودجه راجع به مأموریت میرزا احمدخان حیدری است راپورت قرائت شد منبری بر اینکه وزارت فوائد عامه از برای رسیدگی به جنگلهای و عمل کسبها میرزا احمدخان را باین مأموریت می فرستد و ماهی دویست تومان قرضی و دویست تومان خرج سفر برای او تصویب مینماید و کمیسیون ماهی صد و پنجاه تومان مقرری او را کافی میداند و ماهی یکصد تومان از برای خرج مسافرت او کافی میداند و حقوق او هم جزء مواجب او باید محسوب شود.

رئیس - این یکدفعه مباحثه شده است اگر لازم می دانید و مخالفی نیست حالا شروع در شور ثانی آن نمایم.

فهییم الملک - لازم است توضیحی عرض کنم سابقاً وزارت فوائد عامه در همین خصوص پیشنهاد کرده بود که حقوق دوساله این شخص باو داده شود و باین مأموریت عازم شود کمیسیون عقیده اش این شد که حقوق او مثل حقوق سایر ارباب حقوق باشد هر قسم که با آنها معامله میشود با این هم معامله شود و مثل استخدام دولتی اجرت بگیرد کار بکند این بود که وزارت فوائد عامه مجدداً اینطور پیشنهاد کرده است که دویست تومان باو مواجب داده شود هر ماه و دویست تومان بخارج مسافرت و مأموریت او هم در دو مسئله بود که هر دو را در ضمن یک لایحه مخلوط کرده بود و میخواست از کمیسیون بگذرد و کمیسیون این دو مطلب را تجزیه کرد که یکی قانون کلی برای جنگلهای بود لازم دانست در اینخصوص لایحه علی بنده تقدیم مجلس شود و فقط برای عمل کسبها همین مقدار را که ماهی صد و پنجاه تومان مواجب و ماهی صد تومان مخارج سفر است کافی دانست و اینهم یک عمل مهم فوق العاده نیست و میرزا احمدخان میتواند بزودی این عمل را تمام کند لکن این مسئله خیلی اهمیت دارد لازم است زود حرکت کند و ممکن است در آمله آن عمل را انجام بدهد.

وکیل الرعایا - بنده در اینکه اساساً ماهی دویست پنجاه تومان در سه ماه یا کمتر برای بدست آوردن باره تحقیقات داده شود زیاد نمیدانم لکن بشخص کار ندارم بنده بوزیر فوائد عامه میدهم که مسئولیت دارد بدهد یک نفر که خودش صلاح میداند برود این تحقیقات را بنماید.

حاجی محمد اسماعیل کاشف - اینکه مخیر

فرمودند در یک ماه ممکن است اینکار صورت بگیرد پس خوب بود مینوشتند منتهی اینمادت مأموریت سه ماه است.

فهییم الملک - منتهی یکمادت اکثری برای او معین شده است که در آمدت محققاً این عمل صورت خواهد گرفت (رئیس مخالفی که نیست؟)

معین الرعایا - چنانکه گفتند کمیسیون تصویب کرده است سه ماهه این عمل تمام شود و این مبلغ باو داده شود لکن میدانم یک چنین مأموریتی دو شرط عمده لازم دارد اول صحت عمل است و اگر این شخص صحیح العمل نباشد ممکن است یک ضرر کلی بدولت بزند برای جلب یک نفع جزئی و او اظهار کرده است که حقوق خود را ننگرفته ام و از قراری که شنیده شده است حقوق سینه ماضیه اش را گرفته است باید این مسئله تحقیق شود اگر اینطور باشد این شخص قابلیت این مأموریت را ندارد.

رئیس - در این خصوص صحبت نمیکنیم و این خارج از موضوع است.

فهییم الملک - وزیر فوائد عامه شرحی سابقاً نوشته بود که این مبلغ از مواجب او داده شود کمیسیون صلاح ندانست و گفت بهر کسی خدمتی رجوع میشود در ازای خدمتش مواجب باید باو داد و دیگر کمیسیون بهیچ وجه داخل این مذاکرات شخصی نمی شود کمیسیون همین قدر اساساً این مطلب را تصدیق میکند و بهیچوجه بشخص کار ندارد از برای کسی که باین کار رسیدگی میکند این مواجب را میدهد و آنکه معین الرعایا فرمودند خارج از موضوع است.

شیبانی - میخواستیم همین را عرض کنم که این مأموریت باید بیک شخص امین داده شود بجهت اینکه ممکن است این مردا گرامین نباشد یک حق بکسیها بدهد که صد هزار تومان برای ملت و دولت ضرر داشته باشد (رئیس - خارج از موضوع شدید).

حاجی شیخ علی - اگر همین صد تومان که باو داده میشود کفایت مخارج او را میکند عیب ندارد و اگر این شخص میرود و فردا یک صورت مخارج دیگر می نویسد در آن صورت زیاد است.

وکیل الرعایا - باز اسم شخص برده شده بنده عرض میکنم ما این پول را در مقابل این شغل می دهیم بشخص کار نداریم.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - نتیجه تمام این مذاکرات باینچا منتهی شد که ما دویست و پنجاه تومان میدهم در ازای این شغل باین شخص که برود این عمل را تمام کند پس مختصر کنید و بهمین جا ختم کنید مطلب را که مجلس تصویب میکند دویست و سی تومان بشخصی که این عمل را تمام کند داده شود یا خیر.

لسان الحکماء - بنده عرض میکنم اخذی که کمیسیون بدست آورده بران کفاف انجام این عمل بوزارت فوائد عامه هم اطلاع داده است باخیر البته در صورتیکه کمیسیون دویست تومان تصویب میکرد از برای صرفه بهتر بود لکن باید دانست که وزیر فوائد عامه ماهی چهار صد تومان معین کرده است آیا میتواند آن شخص با این مبلغ زندگی کند یا خیر و وزیر فوائد عامه قبول خواهد کرد یا رد میکند.

فهییم الملك - کمیسیون درست این مسئله را حساب کرد از برای مقرری یعنی مواجب این شغل صد و پنجاه تومان کافی است و از برای مخارج سفر هم درست از هر حیث حساب کرده ام صد تومان کافی است.

ابوالقاسم میرزا - از قراری که آقا شیخ ابراهیم فرمودند روی هم رفته دو دست و سی تومان معین کنیم بدون آنکه تجزیه کنیم بنده عرض میکنم لازم است تجزیه شود برای اینکه صد و سی تومان حقوق است و از صد تومان که از بابت خرج سفر باو داده میشود باید بعد از مراجعت صورت بدهد اگر کسر مخارج دیده شد آنوقت بقیه گرفته می شود و اگر اضافه خرج شد او خواهد مطالبه کرد پس لازم است مخارج سفر تجزیه شود.

فهییم الملك - بنده عرض میکنم اینطوریکه شاهزاده ابوالقاسم میرزا فرمودند در صورتیکه کمتر خرج کند یا زیادتر فرق نمیکند همان مایه صد تومان باو داده میشود.

رئیس - خلاصه راپورت کمیسیون اینست که مایه صد و پنجاه تومان از بابت مواجب و مایه صد تومان از باب مخارج سفر که روی هم رفته دو دست و پنجاه تومان میشود و حقوق او هم در موقع ماموریت جزو مواجبش محسوب خواهد شد حالا یکم تبه راپورت قرائت میشود و باو رای میکنیم.

ناصر الاسلام - باین راپورت نمی شود رای گرفت برای اینکه این راپورت متعلق بشخص است نه متعلق بشغل.

فهییم الملك - اینکه اسم برده اند و راپورت بملاحظه این است که این شرح لایحه وزارت فوائد عامه است و الا مسئله اساسی است و راجع بشغل است نه راجع بشخص و علت دیگر از برای این که اسم شخص برده شده اینکه اگر کسی من بعد با مأموریت مسافرت میکند و مخارج سفر می گیرد حقوق جزو مواجبش محسوب شود.

میرزا ابراهیم خان - چنانچه در اول راپورت می نویسد که ماموریت میرزا احمد خان محل بازدید جنگلها و عمل کسبهاست و در راپورت بازدید جنگلها را مقدم داشته پس باید این دو خبر درست تجزیه شود به یینیم بازدید جنگلها امروز لازم است یاخیر آنوقت در جزء آن صحبت شود.

فهییم الملك - چنانچه ملاحظه فرمائید معلوم میشود که آن جزء راپورت متعلق بلایحه وزیر است یعنی عین آن لایحه که در آن سطر نوشته شده و راپورت جزء اخیر است که فقط متعلق به عمل کسبهاست.

معین الرعایا - کمیسیون بودجه هم که این وجه را تصویب کرده اند دونگته را در نظر داشته که تصویب کرده اند یکی که عمده است صحت عمل است و همان قسم که عرض کردم در صورتیکه معلوم شود که حقوقش را گرفته باشد آنوقت نمی شود باین شخص رجوع کرد.

رئیس - داخل این صحبت نمیشویم کمیسیون شخص را معین نمیکند.

معین الرعایا - کمیسیون معین نمیکند وزیر معین میکند.

وکیل التجار - بنده اساساً عرض دارم باینکه

این مسئله اصلاً جزء دستور امروز نبوده است مسئله جنگلهای اربابی جزء دستور بوده.

آقا شیخ محمد - بنده عرض دارم راجع باجرای نظامنامه داخلی است وقتی که ختم مسئله را خواستند بعد از آن یک نفر اجازه خواست باو اجازه دادید در صورتیکه نباید اجازه بدهید و بعد هم باو اجازه داده شد در صورتیکه اظهارات ناطق خارج از موضوع بود باو تعرض نشد و خلاف نظامنامه در دومورد عمل شد.

رئیس - ختم نشد مطلب چون مخالف بود و اجازه خواستند و در خصوص خروج از موضوع هم تعرض شد.

آقاسید حسین اردبیلی - قسمتی از این راپورت راجع بمسئولیت وزیر فوائد عامه است در صحت عمل مأمور ما نباید بهیچوجه صحت نمائیم انتخاب اشخاص با وزیر است کمیسیون محترم نقطه نظرش لزوم این عمل باشد و اینکه درازای این عمل چه باید باو داده شود و الا انتخاب آنشخص با وزیر است و آنشخص در مقابل وزیر مسئول است چنانچه وزیر در مقابل مجلس مسئول است.

نقی زاده - بهتر بود که در مذاکره این نوع از لوايح وزیر فوائد عامه حاضر باشد.

نقی زاده - بهتر بود که در مذاکره این نوع از لوايح وزیر فوائد عامه حاضر باشد تا توضیحات لازم در وقت ضرورت میداد و الا لایحه خودش دفاع میکرد و بعد از این نباید مجلس داخل اینگونه مذاکرات شود گو اینکه وزیر حاضر باشد حالا کمیسیون یک رای داده است بر خلاف رای وزیر اگر وزیر حاضر بود از لایحه خودش دفاع میکرد وقتی مجلس و کمیسیون رای او را رد میکرد او شاید بگفت دلائلی بر اثبات رای خودم دارم و اگر رای مرا نپذیرید استعفا میکنم وزیر باید باین تحسین در سر رای خودش باشد و اینکه بعضی در سر شخصی قبل از وقت صحبت میکنند من آنرا صحیح نمیدانم برای اینکه از فردا که شنبه است اگر امروز باین لایحه اساساً رای بدهیم میتوانیم در سر شخص آن از وزیر استیضاح بخواهیم اما قبل از وقت نمیشود استیضاح خواست بملاوه در سر شخص موافق آن راپورت معلوم میشود باید رای داد در صورتیکه در سر شخص نباید رای داد اگر حالا اسم این شخص در راپورت چنانکه هست رای داده شود من بعداً گریخواهیم یک کلمه در این باب حرف بزنیم میگویند باین شخص شمارای دادید و اسم او جزو رای مجلس است این اسم را بعقیده من نباید زد و اگر بگذاریم من بعد در این خصوص استیضاح نمیتوانم بخواهیم باز میگویم وزیر هر وقت لایحه میفرستد بمجلس اولاً رای خودش را باید نفرستد اینکه هر کس هر چه میخواهد بنویسد ببرد پیش وزیر بگوید آنرا خواهش دارم بمجلس بدهید او هم با رود بایستی بفرستد باید وزیر رای خودش را بمجلس بفرستد و حاضر باشد در موقع قرائت و در مجلس از لایحه خودش دفاع بکند و بعد هم میگویم باید باین راپورت بعد از حذف اسم شخص باورقه چنانچه در نظامنامه قید شده است رای گرفته شود و این رای بقیام و نمود راترك کنند و اینکه میگویند آن لایحه فوریت دارد من میگویم مخصوصاً باید بماند باحضور وزیر قرائت شود تا بعد از این وزراء خودشان را عادت بحضور در مجلس بدهند وقتی لایحه میفرستند.

رئیس - این مطلب که فرمودید خیلی صحیح است و زرا خوب است اسم شخص من بعد در لایحه شان نبرند حالا میتوانیم بدون اسم شخص رای بگیریم یا اینکه صبر کنیم وزیر حاضر بشود و توضیحات لازم بدهد.

فهییم الملك - وزارت فوائد عامه چه در دفعه اول و چه در دفعه ثانی در لایحه خودش هر دو مطلب را نوشت یعنی هم ترتیب کلی برای بازدید جنگلها و هم مسئله کسبها و در این مسئله تقاضای فوریت کرده است یعنی اظهار میدارد که باید زود از مجلس بگذرد و اگر تأخیر شود ضرری بدولت وارد خواهد آمد باینجه لازم است زود از مجلس بگذرد و کمیسیون هم که تفکیک کرد بملاحظه این بود که زود از مجلس بگذرد برای اینکه آن یک جزئی بمذاکرات زیاد لازم داشت و اینکه آبا و اجداد اعتراض خواهد کرد در اینکه باید چهار صد تومان داده شود نه دو دست و پنجاه تومان بنده تصور نمیکند برای اینکه کمیسیون با کمال دقت رسیدگی نمود و همین قدر را کافی دانست.

دکتر علیخان - بنده عقیده ام اینست که این لایحه برگردد پیش وزیر فوائد عامه و این اسم بر داشته شود و الا باینکه ما اسم را بزنیم نمیشود رای داد برای اینکه این یکمرتبه که اینکار را کردیم من بمذوراء عادت میکنند باینکه لوايح را باسم شخص بفرستند.

فهییم الملك - بعقیده بنده مطلب گویا خوب واضح باشد اگر اسمی برده شود برای اساس مطلب ضمناً اسم برده شده و آن اسم را اگر بزنند بهیچ جا ضرر وارد نمیشود معلوم است مجلس برای شخص کار نمیکند برای کار رای میدهند و آنها اگر خواستند قبول میکنند اگر نخواستند رد میکنند.

آقا شیخ اسمعیل نویری - اینکه دکتر علیخان فرمودند که برگردد پیش وزیر و اسم را بزنند بنده لازم نمیدانم برای اینکه ما با اساس کار رای میدهیم نه بشخص و فرضاً اگر قبول نکرد میباید دلائل از برای این شخص اقامه میکند و آنوقت ما این کار را رای داده ایم پس فقط همین قدر باید در اساس رای بدهیم.

آقا شیخ اسمعیل هشرودی - وزیر يك لایحه فرستاده است و آن اسم شخص هم بوده است زیاد هم نوشته است مواجب او را معلوم است کمیسیون اصلاحات میکند حالا اسم شخص را زده است مواجب او را هم دو دست و پنجاه تومان کرده است حالا ما باین رای میدهیم آنوقت وزیر يك آدم پیدا میکند که باین حقوق برود این دیگر آنقدر اشکال ندارد.

فهییم الملك - بنده برای اینکه وزیر در دو مرتبه نوشته و فوائد آنرا اظهار کرده است عقب انداختن آنرا صحیح نمی دانم بنده گمان میکنم که اساساً رای داده شود و اگر وزیر يك چیزی که مجلس حذف کرده است لازم دانست و بدلائل صحیح مجلس را قانع کرد آنوقت آن حذف شده اضافه می شود حالا اساساً بنده لازم می دانم رای گرفته شود.

فاتح الملك - بنده گمان میکنم این راپورت مو کول مجلس آتی بشود که با حضور وزیر مطرح شود.

افتخار الواعظین - بنده عرض میکنم باین راپورت ممکن نیست رای داد بجهت اینکه نوشته

است کمیسیون تصویب میکند دوپست و پنجاه تومان داده شود و معلوم نیست وزیر آنرا می پذیرد یا خیر در صورتی که نه پذیرد رای مجلس لغو می شود دیگر آنکه در لایحه وزیر اسم برده شده و در راپورت هم اسم شخص برده شده گرچه مخبر کمیسیون می فرماید شخص را نبریم لکن اینهم مثل اولی است فرق نمی کند شاید وزیر نپذیرفت پس باید بماند تا با حضور وزیر توضیحات لازمه داده شود یا ما ایشانرا قانع میکنیم یا ایشان ما را قانع می کنند.

فهمیم الملک - بمقیده بنده جناب افتخار الواظین اشتباهی کرده اند فرمایش ایشان مثل اینست که مجلس مجبور است عین لایحه وزیر یا عین راپورت کمیسیونرا قبول نماید این طور نیست اگر با بود بهمان چیزی که وزیر تصویب کرده است رای داده شود ارجاع بکمیسیون نمی شد و اگر بنا بود هرچه کمیسیون تصویب کرده مجلس رای بدهد آمدن به مجلس و مشاوره در مجلس لازم نداشت البته کمیسیون تصرفاتی خواهد کرد پیشنهاد مجلس خواهد نمود مجلس مختار است در رد و قبول و همین قسم تصویب وزیر است ممکن است تصویب وزیر در کمیسیون پذیرفته شود ممکن است رد شود و بالاخره مجلس همان رای وزیر را قبول کند و تصویب و اصلاح کمیسیون را رد کند لکن بنده عرض کردم بملاحظه اظهارات وزیر و درخواست آن و تقریباً اتفاق مجلس در اینکه اسم شخص نباید باشد خوبست رای گرفته شود.

سلیمان میرزا - بنابر این معلوم میشود چقدر لزوم دارد حضور وزیر در مجلس در موقعیکه لایحه آنها قرائت میشود پس باید وزراء را عادت بدیم باینکه وقتی لایحه بمجلس میفرستند در موقع قرائت آن حاضر باشند از برای مدافعه با آن چنانچه راپورت کمیسیون تشریف دارند و مدافعه از برای کمیسیون میکنند همین قسم باید وزیر حاضر باشد و مدافعه از رای خودش بنماید و چون در این لایحه اسم شخص هست من رای دادن بآنها صلاح نمیدانم.

وکیل الرعایا - خیلی تعجب میکنم از یاره اظهارات چنانچه گفته شد اگر بنا بود هرچه وزیر می نویسد و میفرستد و همان رای داده شود لازم نبود بکمیسیون برود یا در مجلس در آن مذاکره شود مجلس میتواند اضافه کند میتواند حذف این اسم شخص را بنماید مانع از رای دادن نمیشود اسم را حذف میکنیم و این تصرفی که شده است که چهارصد تومان را دوپست و پنجاه تومان گردانند این یک چیزی نیست که ما ندانیم اینقدر را ما میدانیم که مخارج از اینجا تا مازندران چقدر است یک نفر آدم دو نفر نوکر سه رأس اسب بیش از ماهی دوپست و پنجاه تومان خرج ندارد پنجاه تومان بدهد خانه اش را بدهد بدهد بخواهد سفرش آنهم در مازندران که جوجه دانه دهشاهی است حالا هر قدر ما تأخیر کنیم اسباب این میشود که بهانه بدست دیگران بدیم و گمان نمیکند اگر یک وزیر هم بیاید بمجلس بتواند من را قانع کند باینکه پیش از این خرج دارد این سفر را یا اینکه بتواند ما را قانع کند باینکه بگوید شما از خرج مازندران خبر ندارید

معاضد الملک - بنده پیشنهاد میکنم باین ترتیب رای گرفته شود (عبارتی نوشته بود قرائت کرد) چون در عبارت پیشنهاد آقای معاضد الملک نوشته

شده بود که ماهی دوپست و پنجاه تومان باینکار داده شود) **فهمیم الملک** - اسم کار باید معین شود این کار مبهم است.

وکیل التجار - جناب وکیل الرعایا یک فرمایشی فرمودند مبنی بر اینکه تمام مامایا مخارج مسافرت مازندران را میدانیم مثل اینکه وزیر نمی دانسته است این اصلاح کمیسیون تقریباً وزیر را به نصف برگشته است در آن لایحه چهارصد تومان معین شده است اینجا دوپست - تومان شده و یک اختلاف بزرگ دارد گمان میکنم اگر رای بدیم وزیر بیاید بمجلس و دلائلی داشته باشد در اینصورت رای دادن بیفایده است لازم است بماند خود وزیر بیاید.

فهمیم الملک - بنده در تیبید فرمایشات آقای وکیل الرعایا رد میکنم اظهارات وکیل التجار را بنده آنرا تصدیق نمیکند که افکار یکنفر بهتر از افکار جمعی باشد و اگر اینطور باشد معلوم میشود ما خیلی جاهل بوده ایم برای مخارج از اینجا تا مازندران بهر تقریبی بیش از ماهی صد تومان مخارج ندارد.

تقی زاده - اگر تصویب میکنید در اینجا در یک موضوع کلی لایحه مذاکره شود لازم است سه روز در آن مذاکره شود آنوقت بآن رای گرفته شود من می بینم نه ترتیب مجلس نه ترتیب کمیسیونها نه ترتیب ادارات نه وزارتخانه ها هیچ درست نمیشود و بروی آنچه می گوید باید بگردد نمی گردد بگردد مخصوصاً باید در این باب مذاکره شود و تکلیف معلوم شود که مراعات تمام چیزهایی که مقرر شده است باید بشود یا خیر مثلاً مقرر شده است که هر کسی پیشنهادی می کند اولاً باید بهیئت رئیسه پیشنهاد شود آنوقت بکمیسیون مبتکرات برود و امضاء داشته باشد حالا می گویند این یک ترتیب رسمی است و این رسومات چندان اهمیتی ندارد و پیشنهاد کنند خودش جزو هیئت است با اینکه من خودم هستم میگویم دیگر امضا بالاتر از خودم نیست این نمیشود باید معین شود که باین رسومات ملزم هستیم عمل کنیم یا خیر وقتی یک چیزی پیشنهاد میشود و در مجلس رای گرفته میشود این قانون مملکتی میشود و باید بهمان رسومات قانون مملکتی بگذرد این لایحه که آنقدر وقت مجلس را صرف نموده یکی میگوید اسم شخص دارد یکی میگوید زیاد است مواجش و در هر کلام او تغییرات لازم است داده شود برای اینکه وزراء دارالانشاء ندارند وقتی که لایحه آنها بکمیسیون میرود لابدند که نازک بینیها نمایند و باید تمام ملاحظات را بنمایند که همان رسومات عمل شود خواه وزیر عجله داشته باشد خواه عجله نداشته باشد و اگر یکمرتبه بملاحظه زودی و عجله بگذرد آنوقت سابقه برای بعد ها خواهد شد که هر لایحه که میفرستند تقاضای عجله میکنند و هزار خلاف رسوم متوقع هستند بشود و اینکه میگویند عجله دارند باید موافق قانون اقدام نمایند تا زود بگذرد.

رئیس - خوبست رای بگیرییم در اینکه این از مجلس امروز بگذرد یا اینکه بماند روز شنبه وزیر بیاید توضیحات بدهد اما بنظر من باید بماند روز شنبه چون در شور ثانوی هم تمام نمیشود

اسدالله خان - این باید برود بکمیسیون بودجه آنها هم تصویب کنند و رای خودشانرا اظهار نمایند

رئیس - این مسئله میماند بروز شنبه و لازم است تعیین کسراعضاء کمیسیون عرایض بشود برای اینکه عده شان کسراست

صدیق حضرت - این مطلب چه شد؟

رئیس - ماند بجلسه آتی

صدیق حضرت - برای کی ماند بجلسه آتی

رئیس - من اعلان کردم که میماند بجلسه آتی اظهار مخالفت از طرف کسی نشد

صدیق حضرت - عده اینجا مخالف هستند

رئیس - پس رای میگیریم حالا هر کس تصویب می کند که این مطلب بماند بجلسه دیگر قیام نماید

رئیس - از جمله ۵۸ نفر با اکثریت ۳۲ نفر پذیرفته شد

رئیس - چون کسراعضاء کمیسیون عرایض لازم است انتخاب شوند این است که خواهش میکنم بعد از ختم مجلس بروند در شعبات و کسی را انتخاب نمایند

آقا شیخ اسمعیل فویری - چون کار آن کمیسیون خیلی زیاد بوده است خوبست تا نه نفر یا دوازده نفر انتخاب شود که از هر شعبه دو نفر انتخاب شود

رئیس - این مطلب را خیلیها پیشنهاد کرده اند عوض دو نفر چهار نفر انتخاب کنند

صدرالعلماء - اولاً موافق نظامنامه باید شش نفر انتخاب شود بملاوه و قتیکه اعضاء زیاد شد اسباب تعطیل کار میشود

لسان الحکما - در صورتیکه کمیسیون بهم می خورد ممکن بود عده را زیاد کرد در صورتی که کمیسیون بهم نخورده باید همان کسرا کمیسیون انتخاب شود

رئیس - پس همان دو نفر را موافق نظامنامه انتخاب نمایند مطرح مجلس آتی روز شنبه اولاً طرح قانونیکه آقای وحیدالملک پیشنهاد کرده اند طرح قرائت شد ثانیاً راپورت کمیسیون مبتکرات است راجع بحقوق نمایندگان که آقای ارباب کیخسرو پیشنهاد کرده اند راپورت بسطام شاهرود راپورت کمیسیون قوانین مالیه راجع باستخدام چند نفر اروپائی راپورت کمیسیون داخله راجع به پذیرفتن یک نفر زردشتی بانجمن ولایتی یزد راپورت کمیسیون داخله در باب اظهار نداشتن مسئله جنگلها با حضور وزیر

مؤتمن الملک - راپورت کمیسیون مالیه تنها کافی نیست باید خود پیشنهاد کنند حاضر باشند

[رئیس حرکت کرد بمجلس ختم شد]

جلسه ۵۱

مذاکرات یوم شنبه غره صفر ۱۳۲۸

مجلس دارالشورایملى

مجلس سه ساعت و بیست دقیقه در تحت ریاست آقای ممتازالدوله نایب رئیس دوم رسماً منعقد شد خلاصه مذاکرات جلسه قبل را معاضد الملک قرائت نمود